

## Kulturutskottet

### Regeringens proposition till riksdagen om statsbudgeten för 2025

#### Till finansutskottet

#### INLEDNING

##### *Remiss*

Regeringens proposition till riksdagen om statsbudgeten för 2025 (RP 109/2024 rd): Ärendet har remitterats till kulturutskottet för eventuellt utlåtande till finansutskottet. Tidsfrist: 28.10.2024.

##### *Sakkunniga*

Utskottet har hört

- biträdande budgetchef Annika Klimenko, finansministeriet
- direktör Erja Heikkinen, undervisnings- och kulturministeriet
- direktör Minna Karvonen, undervisnings- och kulturministeriet
- specialsakkunnig My Kirvesniemi, undervisnings- och kulturministeriet
- direktör Tiina Kivisaari, undervisnings- och kulturministeriet
- överdirektör Petri Lempinen, undervisnings- och kulturministeriet
- specialsakkunnig Merja Mannerkoski, undervisnings- och kulturministeriet
- överdirektör Eeva-Riitta Pirhonen, undervisnings- och kulturministeriet
- ekonomichef Pasi Rentola, undervisnings- och kulturministeriet
- prorektor för samarbete Arto Maaninen, Uleåborgs universitet
- expert Maija Mattila, Aalto-universitetet
- sektorchef inom forskning Ritva Dammert, Helsingfors universitet
- rektor Riitta Rissanen, Lapin ammattikorkeakoulu
- chef för forskningsservice Tanja Grönlund, Villmanstrand-Lahtis tekniska universitet LUT
- direktör Anna-Maria Vilkuna, Metropolia Ammattikorkeakoulu
- rektor Minna Martikainen, Vasa universitet
- ekonomidirektör Virpi Hasila, Utbildningsstyrelsen
- undervisningsråd, enhetschef Lucina Hänninen, Utbildningsstyrelsen
- generaldirektör Paula Eerola, Finlands Akademi
- direktör Kaisa Rönkkö, Centret för konstfrämjande
- direktör Hannu Kemppainen, Innovationsfinansieringsverket Business Finland
- utvecklingschef Irmeli Myllymäki, Finlands Kommunförbund
- specialsakkunnig Kyösti Värri, Finlands Kommunförbund
- direktör Johanna Tuukkanen, Det kulturpolitiska forskningscentret Cupore
- verkställande direktör Veli-Matti Lamppu, Ammattiosaamisen kehittämissyhdystys AMKE ry

## Utlåtande KuUU 11/2024 rd

- ledande expert Mirja Hannula, Finlands näringsliv rf
- generalsekreterare Hanna Kosonen, Forum Artis ry
- verksamhetsledare Susanna Hintsala, Förbundet Utvecklingsstörning rf
- generalsekreterare Rosa Meriläinen, Kultur- och konstområdets centralorganisation KULTA rf
- intressebevakningsdirektör Lauri Kaira, Luovan työn tekijät ja yrittäjät ry
- specialsakkunnig Risto-Matti Alanko, Undervisningssektorns Fackorganisation OAJ rf
- utbildningspolitisk direktör Nina Lahtinen, Undervisningssektorns Fackorganisation OAJ rf
- direktör Heikki Kuutti Uusitalo, Bildningsbranschen rf
- utbildnings- och arbetskraftspolitisk expert Kirsi Rasinaho, Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf
- verkställande direktör Kaisa Paavolainen, Finlands Teatrar rf
- verksamhetsledare för Birkalands danscenter Maija Hoisko, Regionala danscenternätverket
- verksamhetsledare för regionala danscentret i Västra Finland Sanna Meska, Regionala danscenternätverket
- professor (emeritus) Matti Koiranen.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- Nationella centret för utbildningsutvärdering
- Statens idrottsråd
- Statens ungdomsråd
- Finlands filmstiftelse sr
- Rådet för yrkeshögskolornas rektorer Arene rf
- Audiovisual Producers Finland - APFI ry
- FDUV, förbundet för personer med utvecklingsstörning eller annan intellektuell funktionsnedsättning rf
- Finlands svenska författareförening rf
- Finlands Svenska Skolungdomsförbund FSS rf
- Gramex äänitemusiikin tekijänoikeusjärjestö ry
- Kopiosto ry
- Bildupphovsrättsförening Kuvasto rf
- LiveFIN rf
- Ungdomsforskningssällskapet rf
- Näyttelijäliitto - Skådespelarförbundet ry
- Sanasto rf
- Finlands Filmkammare rf
- Finlands Folkhögskolförening rf
- Suomen Kirjailijaliitto ry
- Finlands biblioteksförening rf
- Finlands Gymnasistförbund rf
- Finlands museiförbund rf
- Suomen Muusikkojen Liitto ry
- Ungdomssektorns takorganisation i Finland Allians rf
- Finlands Olympiska Kommitté rf
- Alliansen för Finlands Studerande - OSKU rf
- Finlands studerandekårens förbund - SAMOK rf
- Finlands Symfoniorkestrar rf

## Utlåtande KuUU 11/2024 rd

- Finlands Tonsättare rf
- Konstnärsgillet i Finland
- Finlands universitetsrektorers råd UNIFI rf
- Finlands studentkårers förbund FSF rf
- Säveltäjän Tekijänoikeustoimisto Teosto ry
- Fritt Bildningsarbete rf.

### UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

#### *Allmänt*

Enligt budgetpropositionen har Finlands ekonomi varit i recession och bnp minskar med ytterligare 0,2 procent år 2024. Ekonomin återhämtar sig dock enligt propositionen 2025, då bruttonationalprodukten förutspås öka med 1,7 procent. Antalet sysselsatta har minskat under lågkonjunkturen, men den ekonomiska tillväxten förväntas medföra ökad sysselsättning och mindre arbetslöshet. År 2025 är sysselsättningsgraden (bland 15—64-åringar) 73,1 procent och arbetslöshetsgraden 7,6 procent.

Underskottet i de offentliga finanserna ökar till 3,7 procent av bnp år 2024, då konjunkturläget fortsättningsvis är svagt, skatteinkomsterna ökar endast blygsamt och intäkterna från socialskyddsavgifter minskar. År 2025 förutspås underskottet krympa till 3,2 procent på grund av den tilltagande ekonomiska tillväxten och anpassningsåtgärderna i de offentliga finanserna. Regeringen har åtagit sig att genomföra de åtgärds paket som bestämdes i regeringsprogrammet och våren 2024, som stärker de offentliga finanserna med sammanlagt omkring 9 miljarder euro.

Kulturutskottet välkomnar regeringens mål att förbättra finländarnas levnadsstandard, styra in Finlands ekonomi på en hållbar tillväxtbana och bryta den skuldsättningsutveckling som hotar välfärden (RP 109/2024 rd, s. A 7). Utskottet betonar vikten av att minska den strukturella obalansen mellan utgifterna och inkomsterna i de offentliga finanserna och förbättra sysselsättningen för att trygga välfärdstjänsterna och välfärdssamhället. Kulturutskottet betonar vikten av i synnerhet utbildning och fostran med tanke på Finlands framtid och framtida tillväxt.

I budgeten för 2025 uppgår anslagsnivån under undervisnings- och kulturministeriets huvudtitel till cirka 8 miljarder euro. De ändringar som riktas till anslaget föranleds i första hand av tilläggen enligt regeringsprogrammet för att stärka småbarnspedagogiken och den grundläggande utbildningen så att nivån stiger till 100 miljoner euro samt av anpassningsåtgärderna.

De viktigaste anpassningsåtgärderna 2025 är sänkningen av nivån på statsunderstöden med 60 miljoner euro samt produktivhetsprogrammet enligt regeringsprogrammet och minskningen av omkostnaderna med cirka 30 miljoner euro. Enligt budgetpropositionen fördelas de anpassningar av statsunderstöden som det fattats beslut om för nästa år på finansieringen av yrkesutbildning på andra stadiet (20 miljoner euro), de statsunderstöd som Utbildningsstyrelsen delar ut (5 miljoner euro), finansieringen av konst och kultur (17,4 miljoner euro), statsunderstöden för främjande av vetenskap (4 miljoner euro) samt ungdomsarbete och idrott (13,7 miljoner euro).

## Utlåtande KuUU 11/2024 rd

Sammanlagt blir det 29,8 miljoner euro produktivitetsbesparingar och omkostnadsbesparingar för 2025. Av dessa uppnås 14,6 miljoner euro genom att slopa den särskilda finansieringen på 10 miljoner euro till fortbildning för personalen inom undervisningsväsendet, genom en minskning av engångsnatur av de statsunderstöd som ställs till Utbildningsstyrelsens förfogande och genom att ämbetsverkens grundläggande omkostnader minskas med 5,2 miljoner euro.

Utskottet har granskat budgetpropositionen med avseende på sitt ansvarsområde med särskild fokus på yrkesutbildning, forsknings-, utvecklings- och innovationsverksamhet samt kultur.

### ***Småbarnspedagogik, förskoleundervisning och grundläggande utbildning och fritt bildningsarbete***

Kulturutskottet konstaterar att budgeten innehåller betydande satsningar både inom småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen på förutsättningarna för att ordna högklassiga och jämlika tjänster samt på utvecklingsverksamheten. Tilläggsatsningar görs år 2025 på bland annat reformen av stödet för lärande och skolgång (ca 38 miljoner euro), ökningen på tre årsveckotimmar i den grundläggande utbildningen (ca 8,5 miljoner euro) och höjningen av de privata utbildningsanordnarnas finansiering till 100 procent (ca 4,5 miljoner euro). Budgetpropositionen innehåller också ett anslag på 55,5 miljoner euro för utdelning av den så kallade jämställdhetsfinansieringen inom småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen. Dessutom anvisas 5 miljoner euro för arbete mot mobbning i skolan och 5 miljoner euro för utbildning för invandrarkvinnor inom det fria bildningsarbetet. Utbudet av integrationsutbildning på svenska ökas med 1 miljon euro och man strävar efter att avhjälpa bristen på personal inom småbarnspedagogiken genom en fortbildningsmodell för småbarnspedagogiken, för vilken det anvisas 6 miljoner euro. Kulturutskottet understöder alla dessa satsningar.

Kulturutskottet konstaterar att personalsituationen inom småbarnspedagogiken fortfarande är utmanande. Utskottet har i olika sammanhang betonat vikten av utbildad och engagerad personal inom småbarnspedagogiken och lyft fram att det behövs lösningar för att förbättra tillgången till personal inom småbarnspedagogiken (bl.a. KuUB 2/2024 rd, KuUU 6/2023 rd, KuUU 3/2024 rd och KuUB 17/2022 rd). Därför anser utskottet att det är viktigt att budgeten har kompletterats med finansiering som syftar till att avhjälpa personalbristen inom småbarnspedagogiken.

Också ökningen på tre årsveckotimmar i den grundläggande utbildningens lägre klasser för att stärka läs- och skrivfärdigheterna och kunnandet i matematik är enligt utskottet mycket behövlig. Avsikten är inte att ändra målen för eller innehållet i läroplanen för den grundläggande utbildningen på grund av ökningen av antalet årsveckotimmar. De extra veckotimmarna gör det således möjligt att satsa på inläringen av de grundläggande färdigheterna genom att ge lärare och elever mer tid och arbetsro. Syftet med tilläggsatsningarna är att alla unga som går ut grundskolan ska ha tillräckliga grundläggande kunskaper och färdigheter för studier på andra stadiet.

### ***Gymnasie- och yrkesutbildning***

De studerandes rätt till stöd för lärande stärks enligt budgetpropositionen både inom gymnasieutbildningen och yrkesutbildningen. För detta ändamål föreslås det en permanent tilläggsfinansie-

## Utlåtande KuUU 11/2024 rd

ring på 10 miljoner euro för båda sektorerna. Målet är att göra utbildningsvalen i övergångsskedet smidigare, minska avbrytande av utbildning, förbättra de studerandes förutsättningar att avlägga examen och stärka de studerandes välbefinnande. Kulturutskottet välkomnar tilläggsåtgångarna på stödet för lärande. Utskottet tar ställning till innehållet i lagförslagen om stödet för lärande i samband med behandlingen av de aktuella regeringspropositionerna.

Budgetpropositionen innehåller 2,067 miljarder euro främst i statsandelsanslag för yrkesutbildning och 904 miljoner euro för gymnasieutbildning. Siffrorna innehåller utöver den statliga finansieringen av yrkesutbildning och gymnasieutbildning också en kommunfinansieringsandel, vars andel inom yrkesutbildningen är 1,095 miljarder euro och inom gymnasieutbildningen 570 miljoner euro.

Anpassningsåtgärder på sammanlagt 120 miljoner euro riktas till yrkesutbildning 2025. Avsikten är att besparingen ska genomföras så att minskningen av finansieringen och antalet studieplatser i enlighet med regeringens riktlinjer inte riktas till utbildningen av unga som avslutar den grundläggande utbildningen eller som saknar yrkesinriktad grundexamen. Undervisnings- och kulturministeriet minskar antalet målinriktade studerandeår som ligger till grund för finansieringen av utbildningsanordnarna och säkerställer genom styrning att minskningarna riktas särskilt till sådan yrkes-, specialyrkes- och grundexamensutbildning som ordnas för vuxna som redan tidigare avlagt en yrkesexamen på andra stadiet eller examen på högre nivå.

Kulturutskottet konstaterar att nedskärningarna i finansieringen av yrkesutbildningen också påverkar möjligheterna till kontinuerligt lärande. Utskottet har redan tidigare (KuUU 3/2024 rd, KuUU 5/2024 rd) framhåvt behovet av att följa upp de sammantagna konsekvenserna av ändringarna i utbildningen för vuxna. Det är viktigt att se till att det finns tillräckligt med kompetent arbetskraft genom att trygga förutsättningarna för kontinuerligt lärande för vuxna också i fortsättningen. Med tanke på detta är det bra att det för Servicecentret för kontinuerligt lärande och samsättning Skols föreslås ett anslag på 10 miljoner euro för ett pilot- och utvecklingsprojekt som gäller studier vid sidan av arbetet.

Enligt de mål för resultatet av verksamheten inom yrkesutbildningen som skrivits in i budgetpropositionen tryggas utbudet av högklassig yrkesutbildning i landets olika delar och på båda nationalspråken. Utbildningsanordnarna sörjer i första hand för befolkningens kompetensbehov inom det egna verksamhetsområdet och tryggar utbildningstjänster särskilt för läropliktiga och andra som saknar examen på andra stadiet. Det kontinuerliga lärandet inriktas särskilt på avläggande av examensdelar.

Kulturutskottet anser det vara viktigt att man i fortsättningen noggrant följer vilka konsekvenser nedskärningarna i finansieringen av yrkesutbildningen samt den kommande finansieringsreformen har för utbildningens kvalitet, genomslag och tillgänglighet samt uppnåendet av kompetensmålen.

## Utlåtande KuUU 11/2024 rd

### ***Finansiering av läromedelsproduktion för barn och unga med intellektuell funktionsnedsättning***

Social- och hälsovårdsministeriet har hittills beviljat Kehitysvammaliiton oppimateriaalikeskus (Opike) understöd, som enligt utredningen till kulturutskottet inte längre beviljas för 2025. Syftet med understödet har varit att stödja vardagslivet, läskunnigheten, delaktigheten och den digitala kompetensen hos personer med intellektuell funktionsnedsättning och andra stora utmaningar med inläring och förståelse med hjälp av utveckling, produktion och distribution av tillgängliga läromedel. Opike har producerat lättlästa läromedel för skolor, bland annat för inläring av läs- och skrivfärdigheter och matematik.

Utskottet anser det vara nödvändigt att finansieringen av läromedelsproduktionen för barn och unga med intellektuell funktionsnedsättning tryggas för att läropliktslagens syfte kan nås också i fråga om denna grupp. Den finansiering som behövs för att producera lättlästa läromedel är nödvändig också för att säkerställa likabehandling och jämlikhet i utbildningen.

### ***Högskoleutbildning och forskning***

Under undervisnings- och kulturministeriets huvudtitel föreslås det drygt 3,9 miljarder euro för högskoleundervisning och forskning, vilket är 220,7 miljoner euro mer än i den ordinarie budgeten för 2024. Utskottet anser att dessa satsningar behövs och är värda att stödja, eftersom FoU-verksamheten har en avgörande betydelse för produktivitetstillväxten, näringslivets omställning och främjandet av välbefinnandet. Regeringen har i enlighet med det nationella målet för forsknings- och utvecklingsutgifter och lagen om statlig finansiering av forsknings- och utvecklingsverksamhet åren 2024—2030 (1092/2022) förbundit sig till att den statliga finansieringen av forsknings- och utvecklingsverksamheten ökas till 1,2 procent i relation till bnp före 2030. Utskottet välkomnar att forsknings- och utvecklingsfinansieringen ökas i enlighet med vad som beslutats tidigare. Vetenskaplig forskning är långsiktig verksamhet, och en förutsättning för dess genomslag är att finansieringen av verksamheten är förutsebar.

För att främja målet att öka antalet högskoleutbildade unga vuxna föreslås 10,5 miljoner euro för 2025 och sammanlagt 41,3 miljoner euro för åren 2024—2027 för att öka antalet nybörjarplatser vid högskolorna. Det föreslås att basfinansieringen för högskolorna ökas med 76,9 miljoner euro, vilket motsvarar den höjda kostnadsnivån. Den stigande finansieringsnivån för forsknings- och utvecklingsverksamhet (FoU) vid universiteten är förenad med ett pilotprojekt där målet är att utbilda tusen nya doktorer. Pilotprojektet ökar antalet nybörjarplatser också inom vetenskaplig påbyggnadsutbildning. För pilotprojektet föreslås 86 miljoner euro för 2025 och sammanlagt 262 miljoner euro 2024—2027. Universiteten, yrkeshögskolorna och CSC - Tieteen tietotekniikan keskus Oy anvisas dessutom sammanlagt 24,9 miljoner euro av den nationella medfinansieringen av FoU-projekt som finansieras av EU. Utskottet anser att dessa anslagsfördelningar är viktiga och ändamålsenliga.

För Finlands Akademi föreslås en fullmakt för forskningsprojekt till ett belopp av sammanlagt 515,2 miljoner euro, vilket är 55 miljoner euro mer än i den ordinarie budgeten för 2024. Av tilläggsfinansieringen riktas 22 miljoner euro till ökad finansiering för forskningsprojekt, 15 miljoner euro till tematiska forskningsinfrastrukturer, 10 miljoner euro till finansiering av klinisk

## Utlåtande KuUU 11/2024 rd

forskning och 8 miljoner euro till stärkande av välfärdsområdenas FoU-åtgärder. Utskottet ställer sig bakom höjningen av Finlands Akademis finansiering och inriktningen av den på de ovan nämnda ändamålen. Finlands Akademis finansiering har stor betydelse för byggandet och upprätthållandet av konkurrenskraftig forskning och konkurrenskraftiga forskningsmiljöer.

Finansieringen av forsknings- och utvecklingsverksamhet (FoU-finansiering) är enligt statsbudgeten sammanlagt cirka 2,91 miljarder euro 2025. Det innebär en ökning på cirka 280 miljoner euro jämfört med den totala summa som budgeterats för 2024. År 2025 riktas tilläggsfinansiering särskilt via Business Finlands FoU-finansiering, vars fullmakt höjs med 94 miljoner euro. Kulturrutskottet understöder att finansieringen riktas särskilt till samarbete mellan företag och forskningsorganisationer och att finansieringen också riktas till förkommersiella forskningsprojekt som nätverkar med näringslivet och som genomförs av forskningsorganisationer som bedriver offentlig forskning och av vilka det inte krävs någon omedelbar exportpotential.

I budgeten anvisas 9 miljoner euro av fullmakten för att stödja forskning, utveckling- och innovation för finansiering av FoU-verksamhet inom de kreativa branscherna. Med finansieringen främjas en ökad FoU-intensitet inom de kreativa branscherna och kommersialiseringen av forskningsbaserade idéer från de kreativa branscherna. I ett sakkunnigyttrande konstateras det att företagen inom den kreativa branschen i praktiken inte har kunnat utnyttja FoU-finansieringen och att det också har varit svårt att utnyttja andra innovationsstöd, eftersom innovationer inom den kreativa branschen inte identifieras som innovationer. Därför anser utskottet det vara viktigt att man i den FoU-finansiering som öronmärkts till de kreativa branscherna hittar fungerande instrument som identifierar branschens särdrag.

### ***Kultur och konst***

I budgetpropositionen har cirka 535 miljoner euro anvisats kultur- och konstbranschen. Utskottet betonar konstens, kulturens och de kreativa branschernas mångsidiga samhälleliga betydelse. Utskottet anser det vara viktigt att sörja för verksamhetsförutsättningarna inom branschen i fråga och för lika tillgång till kultur i olika delar av landet.

Kultur är en arbetskraftsintensiv bransch med omfattande positiva effekter på ekonomin. Det har konstaterats att den ekonomiska betydelsen av de kreativa branscherna är stor. Enligt ett sakkunnigyttrande uppgick ekonomin i dessa branscher år 2022 till 16,8 miljarder euro, och år 2021 stod de kreativa branscherna för drygt 3 procent av Finlands bnp. Obestridliga fördelar som är svårare att mäta är de positiva effekterna på befolkningens psykiska och sociala välbefinnande samt på Finlandsbilden. Dessutom stärker den finländska produktionen inom den kreativa branschen vår kulturella identitet.

Utskottet välkomnar regeringens förslag att i statsandelarna och de extra konstnärspensionerna inom konst- och kultursektorn inkludera lagstadgade indexhöjningar och i de lagstadgade konstnärstipendierna höjningar som motsvarar justeringarna av lönerna för statstjänstemän. Att etablera En läsgåva till barnet-verksamheten genom ett årligt stöd på 350 000 euro är ett viktigt sätt att främja läs- och skrivkunnigheten hos barn.

## Utlåtande KuUU 11/2024 rd

På grund av spartrycket i statsfinanserna är anslaget för konst och kultur (535 miljoner euro) 20,6 miljoner euro mindre än i den ordinarie budgeten för 2024. Det föreslås att de nya besparingarna i finansieringen av konst och kultur ska gälla statsandelarna för scenkonst och museer (10,9 miljoner euro) samt statsunderstöden för att främja konst och kultur (6,5 miljoner euro). Utskottet hänvisar till sakkunnigyttrandena och är medvetet om de farhågor som gäller dessa förslag till nedskärningar med tanke på tryggandet av kultursektorns verksamhet och konstaterar med hänvisning till erhållen utredning att avsikten är att besparingarna ska riktas så att deras konsekvenser för konst- och kulturproduktionen är så små som möjligt. Det är positivt att besparingarna inte riktas till barn- och ungdomskultur som är en prioritering i regeringsprogrammet.

I enlighet med vårens rambeslut riktas en besparing på 5,5 miljoner euro till anslaget för kompensationen för privatkopiering. Med hänvisning till sitt tidigare utlåtande (KuUU 5/2023 rd) anser utskottet att det är viktigt att se till att kompensationen för privatkopiering även i fortsättningen på ett hållbart sätt bemöter kravet på lämplig kompensation.

Utskottet anser att anslaget på 16,6 miljoner euro för den utlåningsersättning som betalas till upphovsmän till skyddade verk och för kostnaderna för ordnandet av den är motiverat. Dess storlek motsvarar nivån året innan. Av nämnda belopp allokeras en miljon euro till ersättning för biblioteksanvändning av e-böcker och e-ljudböcker och till betalning av utgifter som föranleds av detta.

Utskottet hänvisar till sitt tidigare utlåtande (KuUU 6/2023 rd) och anser att det är viktigt att värna om den finländska kulturpolitikens långsiktiga mål att sörja för kulturens livskraft samt tillgången till kultur och dess tillgänglighet. Inom den närmaste framtiden kommer flera förändringar inom olika förvaltningsområden att beröra konst- och kulturfältet, och därför är det viktigt att branschens aktörers förutsättningar att upprätthålla tillräckliga funktioner inom konst och kultur utreds och utvärderas regelbundet.

### ***Idrott och ungdom***

I anslagen för idrottsväsendet föreslås cirka 155 miljoner euro, vilket är 11 miljoner euro mindre än i den ordinarie budgeten för 2024. Av besparingarna riktas 9,5 miljoner euro till byggande av idrottsanläggningar. För att öka idrottsaktiviteten har det årligen reserverats 20 miljoner euro under regeringsperioden, vilket utskottet anser vara bra. Motion och idrott har betydande effekter på hälsan och välbefinnandet och också på hållbarheten i de offentliga finanserna. De är också ett förmånligt sätt att främja hälsa och funktionsförmåga, och därför välkomnar utskottet att till exempel de allmänna understöden till idrottsorganisationerna och programmet Finland i rörelse inte drabbas av nedskärningar.

För ungdomsarbetet föreslås ungefär 71 miljoner euro, vilket är cirka 3 miljoner euro mindre än i den ordinarie budgeten för 2024. Besparingarna gäller främst försöks-, utbildnings- och forskningsverksamhet inom ungdomsarbetet samt internationellt samarbete. Ungdomsarbetet stärks med ett anslag på 1 miljon euro för skol- och läroanstaltsungdomsarbete i enlighet med regeringens ungdomspaket. Utskottet anser att anslaget behövs och med hänvisning till ett sakkunnigyttrande konstaterar utskottet att det till de helheter som gäller unga riktas också anslag för hälsofrämjande inom social- och hälsovårdsministeriets förvaltningsområde, som kommunerna kan ansöka om för att utnyttjas inom ungdomstjänsterna.



## Utlåtande KuUU 11/2024 rd

### FÖRSLAG TILL BESLUT

Kulturutskottet föreslår

*att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.*

Helsingfors 24.10.2024

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Tuula Haatainen sd  
vice ordförande Ari Koponen saf  
medlem Pia Hiltunen sd  
medlem Inka Hopsu gröna  
medlem Hanna Kosonen cent  
medlem Milla Lahdenperä saml  
medlem Mia Laiho saml  
medlem Pia Lohikoski vänst  
medlem Nasima Razmyar sd (delvis)  
medlem Sara Seppänen saf  
medlem Markku Siponen cent  
medlem Jaana Strandman saf  
medlem Mari-Leena Talvitie saml  
medlem Oskari Valtola saml  
ersättare Ritva Elomaa saf.

Sekreterare var

utskottsråd Marja Lahtinen  
utskottsråd Maiju Tuominen.

## Utlåtande KuUU 11/2024 rd Avvikande mening 1

### Avvikande mening 1

#### Motivering

##### *Förskolepedagogik och grundläggande utbildning*

De nationella utvärderingarna av inlärningsresultaten inom den grundläggande utbildningen visar att skillnaderna i elevernas kunskande på olika håll i Finland är små. Däremot kan det i synnerhet inom städerna finnas stora skillnader mellan skolorna, som påverkas av den socioekonomiska situationen i respektive område. Det går inte att påverka den regionala och samhällsliga segregationen enbart med utbildningspolitiska åtgärder och anslag, utan det behövs också andra politiska åtgärder, såsom ekonomi-, bostads- och sysselsättningspolitik.

Grundskolan kan inte heller ensam lösa problem i anslutning till sänkta inlärningsresultat, eftersom utvecklingen i större utsträckning anknyter till lärande, välbefinnande och andra samhällsliga bakomliggande faktorer (Nationella centret för utbildningsutvärdering 2023). I stället för de enskilda orsakerna som hänför sig till nedgången bör man därför fokusera på en övergripande utveckling av utbildningssystemet och till exempel på hur de utmaningar som hänför sig till välfärd, tillväxt och lärande kan bemötas redan inom småbarnspedagogiken. Småbarnspedagogiken och dess kvalitet har utvecklats avsevärt både innehållsmässigt och strukturellt under det senaste decenniet. Fostran och utbildning ska inte ses isolerat från det övriga livet. Också andra beslut som försämrar barns och familjers välfärd, såsom nedskärningarna i bostadsbidraget och utkomststödet, återspeglas i skolgången.

Regeringens mål att utveckla de normer som styr kommunerna gäller också småbarnspedagogiken. Till de normer som ska utvecklas har man valt slopandet av skyldigheten att rapportera om personalens fortbildning, lindring av rapporteringsskyldigheten om visstidsanställda, slopandet av lokala planer för småbarnspedagogik och slopandet av skyldigheten att utarbeta en separat likabehandlingsplan för varje verksamhetsställe.

Elevernas kunskande är också väsentligen förknippat med yrkeskunniga lärare. Som ett led i budgetnedskärningarna inom UKM:s förvaltningsområde håller man på att avstå från fortbildningsprojekt för lärare. Nedskärningsbeslutet innebär att lärarnas avgiftsfria fortbildningar i praktiken upphör helt. Kommunerna och utbildningsanordnarna har det ekonomiskt svårt och kan därför inte kompensera regeringens nedskärningar i fortbildningen.

Nedskärningen i undervisningsväsendets fortbildning gäller småbarnspedagogik, grundläggande utbildning, gymnasier, yrkesutbildning, fritt bildningsarbete och grundläggande konstundervisning, där lärarna har deltagit i dessa fortbildningar. Nedskärningen kommer också att påverka lärarutbildningarna vid universiteten och yrkeshögskolorna, som av utbildningsstyrelsen har fått finansiering för ordnande av fortbildning.

## Utlåtande KuUU 11/2024 rd Avvikande mening 1

### *Gymnasier*

Samtidigt görs det några nedskärningar i gymnasiefinansieringen. Statsunderstödsbesparingen uppgår till 1,7 miljoner euro och i avregleringens namn skär regeringen i grunderna för gymnasiefinansieringen med 1 miljon euro. Till föremål för avreglering har regeringen valt gymnasiernas läsårsplaner, som beräknas medföra besparingar på 0,75 miljoner euro, och en gallring av samarbetskyldigheten mellan hemmet och skolan, som beräknas medföra besparingar på 0,25 miljoner euro. Det är fråga om rena nedskärningar i utbildningen, eftersom man till exempel i praktiken inte kan låta bli att utarbeta läsårsplaner vid läroanstalterna på grund av försäkringar och ordnandet av verksamheten. Även om tilläggsanslag riktas till gymnasier via stödet för lärande, kan man med fog påstå att gymnasierna i verkligheten inte kommer att få några pengar alls för skötseln av de nya skyldigheterna. Regeringen berör inte gymnasielagens 23b mom., som trädde i kraft 2018 och som minskar finansieringen av gymnasieutbildningen också nästa år med cirka 100 miljoner euro och som således de facto ökar kommunernas ansvar för finansieringen av utbildningen.

### *Yrkesutbildning*

När man till nedskärningen i finansieringen av yrkesutbildningen på 120 miljoner lägger till de anpassningar i strategi- och utvecklingsfinansieringen på 6 miljoner euro som ska sparas för att ersätta de avgiftsfria läromedlen och de nedskärningar på 4 miljoner euro som motiveras med avreglering, minskar finansieringen av yrkesutbildningen med cirka 130 miljoner euro år 2025. Efter nedskärningen uppgår finansieringen av yrkesutbildningen till cirka två miljarder euro inklusive kommunandelen.

Sammantaget når nedskärningarna upp till en sådan nivå att det är motiverat att konstatera att regeringen har svikit sitt löfte om att skydda utbildningen. Under åren 2011—2018 gjordes nedskärningar i finansieringen av yrkesutbildning på omkring 450 miljoner euro. Under förra regeringsperioden korrigerades situationen genom att 270 miljoner i tidsbunden projektfinansiering allokterades till yrkesutbildning, indexhöjningar återställdes och basfinansieringen höjdes med 50 miljoner euro. Trots allt detta och trots att finansieringen av yrkesutbildningen i sin helhet har ökat under årens lopp bland annat i och med nya skyldigheter (t.ex. utvidgningen av läroplikten), har driftsutgifterna per studerande minskat med över en sjättedel under ett drygt decennium. Även om man i offentligheten har velat ge en bild av att ungdomar som fullgör läroplikten inte skulle drabbas av nedskärningar, kan det i praktiken inte säkerställas med stöd av den gällande lagstiftningen.

År 2025 får yrkesutbildningen cirka 2,1 miljarder euro i finansiering, varav statens finansieringsandel är cirka 1 miljard euro. De gjorda nedskärningarna motsvarar en nedskärning på cirka 7 procent i statens finansieringsandel för yrkesutbildningen.

Från och med 2025 ökas finansieringen med 10 miljoner euro per år för de kostnader som förädlas av tilläggsuppgifterna inom stödet för lärande. Tilläggsfinansieringen är otillräcklig i förhållande till ökningen av behovet av stöd för lärande i synnerhet när finansieringen av yrkesutbildningen samtidigt minskar betydligt.

## Utlåtande KuUU 11/2024 rd Avvikande mening 1

Anslagsminskningen ska genomföras genom att det antal målinriktade studerandeår som beviljas utbildningsanordnarna minskas. Nedskärningen innebär en minskning på över 10 000 målinriktade studerandeår. Den riktas särskilt till dem som redan tidigare avlagt en examen på minst andra stadiet. Största delen av länderna i Västeuropa satsar på att utveckla kontinuerligt lärande inom alla utbildningssektorer, och det är mycket beklagligt att Finland rör sig i motsatt riktning.

I ljuset av statistiken är kostnaderna för yrkesutbildning i Finland större än i andra OECD-länder (OECD 2024). Skillnaden till andra länder beror på den finländska utbildningens struktur, där yrkesutbildningen ordnas med offentliga medel och företagen inte har någon omfattande egen utbildningsproduktion inom yrkesutbildningssektorn. Därtill ordnas undervisningen också i stor utsträckning i läroanstalter i stället för i företag, vilket gör att läroanstalterna måste upprätthålla en egen infrastruktur. I fråga om kostnaderna liknar yrkesutbildningen andra länder, men i Finland bär den offentliga sektorn större ansvar för utbildningen jämfört med andra länder. Dessutom är yrkesutbildning mer populär i Finland än i andra länder. I Finland väljer omkring 40 procent av åldersklassen yrkesutbildning som sitt utbildningssätt på andra stadiet.

Regeringen föreslår att de minskningar av studieplatser som beror på nedskärningarna riktas särskilt till utbildning som ordnas för vuxna som har avlagt en tidigare examen. Syftet är att motverka att samma personer skaffar sig flera yrkesutbildningar. Det är dock viktigt att i vilket fall som helst möjliggöra omskolning till ett nytt yrke eller en ny bransch till exempel av hälsoskäl eller av den anledningen att man trots försök inte lyckas få jobb med hjälp av en tidigare avlagd examen.

Även om inbesparingarna inom yrkesutbildningen har motiverats som utgiftsbesparingar inom vuxenutbildningen kan inbesparingarna i verkligheten inte riktas bara till vuxenutbildningen, utan de kommer att riktas på det sättet som utbildningsanordnaren anser vara bäst och således oundvikligen också till dem som fullgör läroplikt. Att rikta nedskärningen till studerandeår innebär i praktiken nedskärningar i närundervisningen och antalet lärare. Eftersom lärarna undervisar alla studerande som behöver en viss kompetens i samma grupper oberoende av om de har tidigare examina eller inte, strider nedskärningen mot regeringsprogrammets löfte att trygga rätten till tillräcklig närundervisning särskilt för läropliktiga.

Omkring var tionde person i arbetsför ålder deltar årligen i det kontinuerliga lärandet. Efter dem som avlägger yrkesinriktad grundexamen är den följande större åldersgruppen i yrkesutbildningen 35–40-åringar. Detta kan anses vara en bra cykel för uppdatering av kunnandet. Finlands strategi för kontinuerligt lärande bör utvecklas, inte förstöras. Bristen på yrkesutbildade personer framhävs i Företagarna i Finlands, Centralhandelskammarens och Finlands näringslivs utredningar av kompetensbehoven.

Det är ohållbart att nedskärningarna i vuxenutbildningen blir så kraftiga. Åtgärderna är skadliga för fortbildning och omskolning av vuxna och med tanke på byte av bransch eller yrke. Arbetslivet har ett allt större behov av examensdelar och mindre, kompletterande kompetenshelheter (bland annat mikroexamina och kompetensmärken). Detta utesluter dock inte behovet av att avlägga hela examina, särskilt inte i fråga om reglerade yrken. Den nedskärning som nu görs gäller också helheter som är kortare än examen. I vissa fall kapar den helt och hållet möjligheterna att utveckla kunnandet.

## Utlåtande KuUU 11/2024 rd Avvikande mening 1

### *Högskoleutbildning*

Regeringens mål är att höja andelen högskoleutbildade av befolkningen till 50 procent före 2035. Målet är ambitiöst men kräver för att kunna genomföras en betydande ökning av universitetens finansiering jämfört med nuläget. Regeringen enades om att öka det totala antalet nybörjarplatser vid högskolorna i sin plan för de offentliga finanserna hösten 2023.

För tillfället har Finland den största bristen på högutbildade arbetstagare bland OECD-länderna. Regeringen har utökat antalet högskoleplatser med 41 miljoner under denna regeringsperiod, men det räcker inte till för att uppnå det uppställda målet. Att finansieringen är tidsbunden ger inte högskolorna möjlighet till långsiktig och systematiskt arbete på utbildnings- och kompetensnivå. Finland bör utan dröjsmål utarbeta en långsiktig plan för att höja utbildningsnivån.

Antalet högskoleutbildade kan inte längre ökas med hjälp av den befintliga finansieringen vid universiteten och yrkeshögskolorna. Priset på examensutbildning har sjunkit med en tredjedel vid universiteten och med nästan hälften när det gäller yrkeshögskolorna jämfört med år 2011. Högskolorna har inte möjlighet att öka utbildningskapaciteten utan tilläggsresurser. De åtgärder som det beslutats om i regeringsprogrammet försvagar universitetens och yrkeshögskolornas finansiering då avgifterna för öppen högskoleundervisning och terminsavgifterna för studerande från länder utanför EU/EES höjs samt en motsvarande nedskärning görs i basfinansieringen.

### *FoUI*

Regeringen har förbundit sig till det nationella målet att öka Finlands utgifter för forskning och utveckling (FoU-utgifterna) till 4 procent av bnp senast 2030. I enlighet med det nationella målet och den gällande FoU-finansieringslagen kommer statens FoU-finansiering att ökas till 1,2 procent i förhållande till bnp fram till 2030, under förutsättning att den privata sektorns insatser ökar till 2,67 procent av bnp. Bakgrunden till detta är den finansieringslag som godkändes under Marins regeringsperiod och som Orpos regering lyckligtvis inte har börjat skrota som en del av sin sparkampanj.

Regeringens FoU-politik utmanas dock av bristen på kompetent arbetskraft. En ökning av antalet FoU-experter är en förutsättning för att utöka en ambitiös FoU-verksamhet och utnyttja finansieringen effektivt. Uppskattningsvis behövs det årligen 2 000 nya doktorer för forsknings- och utvecklingsuppgifter åren 2024—2030.

Vi behöver arbetskraftsinvandring. Regeringens politik understryker det motsatta, att utländska experter inte är välkomna. Det finns dock en uppenbar risk för att bristen på kompetent arbetskraft blir en tillväxtbegränsande faktor när man återhämtar sig från konjunkturnedgången, om nettomigrationen i fortsättningen stannar på en nivå på cirka 15 000 personer i enlighet med finansministeriets prognos. Att etablera arbets- och studentinvandringen på en nivå av cirka 40 000 personer (medeltalet för åren 2021—2023 är 38 000) vore ett förnuftigt mål och politiken bör se till att möjliggöra den. Detta mål är i stor utsträckning oberoende av målsättningen för den humanitära invandringen.

## Utlåtande KuUU 11/2024 rd Avvikande mening 1

Senast vid ramförhandlingarna 2025 behövs det beslut om en långsiktig och bestående höjning av finansieringsnivån för universitetens verksamhet. Det är nödvändigt att stärka universitetens FoU-finansiering för att finländsk forskning inom alla sektorer hålls i skick och för att FoUI-målen kan uppnås. Det enklaste vore att anvisa tilläggsfinansiering för basfinansieringen av universitetet och rikta finansieringen till FoU-verksamhet genom en skrivning i budgeten. Den ökande FoUI-finansieringen riktas nu ineffektivt.

I slutrapporten från den parlamentariska FoUI-arbetsgruppen föreslogs det entydigt att finansiering bör riktas också direkt till högskolorna på samma sätt som basfinansieringen. En betydande ökning av FoUI-satsningar på FoUI-verksamheten innan utbildningsnivån höjs leder till att investeringarna rinner ut i löner eller i dåligt genomförda projekt på grund av bristen på tillräcklig kompetens. Samma utmaning gäller tilläggsatsningarna inom doktorsutbildningen, vars genomslagskraft kunde vara större om satsningarna i början hade riktats till att öka antalet utbildningar på lägre och högre högskolenivå.

Det är en välkommen idé att höja statens forsknings- och utvecklingsutgifter, men man måste se till att höjningen också gäller samhällsvetenskaplig och humanistisk forskning samt konstnärlig forskning. En minskning av forskningsanslagen under de senaste åren tillsammans med en minskning av högskolornas anslag har försvårat det finska forskarsamhällets verksamhet. Forskning ska kunna bedrivas mångsidigt och utifrån tvärvetenskapliga utgångspunkter. Innovationsverksamheten förknippas ofta ensidigt med teknologiskt forsknings- och utvecklingsarbete. Med tanke på hållbar utveckling och målet att öka kulturstatens resiliens som framhävs bland annat i utkastet till den kulturpolitiska redogörelsen samt med tanke på utvecklingen av de kreativa branscherna är även kulturforskningen, den samhällsvetenskapliga forskningen och de humanistiska vetenskaperna av betydelse.

### *Konst och kultur*

Konst och kultur fungerar överallt i samhället, och enligt en rapport av arbetsgruppen för kultursektorns framtid är de vår nations viktigaste kapital. En stark och livskraftig kulturgrund hör till målen för konstens och kulturens samhälleliga genomslag. I utkastet till den kulturpolitiska redogörelsen är det första åtgärdsförslaget att se till att kulturen har en framtidssäker grund. Regeringen Orpos åtgärder står i bjärt kontrast till dessa mål.

I den låga finansieringsandelen för konst och kultur är även små ändringar relativt stora och de har betydande konsekvenser som en del av ett större system för konst och kultur och dess livskraft.

Konstnärerna möjliggör många andra näringar och är ofta själva företagare. Enligt Statistikcentralen var 25 procent av dem som arbetade som huvudsyssla i kulturyrken företagare år 2023, medan andelen företagare i övriga yrken var 13 procent. Nedskärningarna äventyrar många småföretags verksamhet inom kulturbranschen. Kulturarbetarnas samhälleliga betydelse är ännu större då man även beaktar de indirekta effekterna. Kulturens förädlingsvärde inom hela samhällsekonomin är större än skogs- och jordbrukets tillsammans. Samtidigt riktas dock inte företagsstöd eller FoU-stöd till kultur på samma sätt.

## Utlåtande KuUU 11/2024 rd Avvikande mening 1

Systemet med konst- och kulturinstitutioner är en central kulturpolitisk struktur som omfattar hela landet och som utifrån utgångspunkterna för välfärdsstatens kulturpolitik har utvecklats för att främja serviceutbudet och förutsättningarna för konstnärligt arbete i olika delar av landet. Till de centrala målen för Finlands kulturpolitik hör tryggheten av kulturaktörernas regionala verksamhetsmöjligheter samt lika tillgång till kultur i olika delar av landet. Målområdena för UKM:s kulturpolitiska strategi 2025 är regional och lokal tillgång till kultur samt att konst- och kulturfunktionerna ska vara tillgängliga och jämlika. Nedskärningarna i statsandelarna och statsunderstöden till konst- och kulturinstitutioner äventyrar uppnåendet av dessa kulturpolitiska mål.

Det föreslås en nedskärning på cirka 9,5 miljoner euro i understöden för främjande av konst och kultur. Cirka 6,5 miljoner euro minskas från statsunderstödsanslagen, som riktas till de understöd som undervisnings- och kulturministeriet delar ut (5,1 miljoner euro), anslagen för Centret för konstfrämjande (1,3 miljoner euro) samt Museiverkets anslag till organisationerna inom musei- och kulturarvssektorn (90 000 euro). Nedskärningarna i statsunderstöden till sammanslutningar drabbar organisationsfältet som historiskt sett är viktigt med tanke på samhällsutvecklingen och samhällsordningen i Finland. De konkreta konsekvenserna av nedskärningarna berör samtidigt också kulturbranschernas möjligheter att sysselsätta yrkesutbildade personer. Kultur är en arbetskraftsintensiv bransch med omfattande positiva effekter på ekonomin. Inom kulturbranscherna återhämtar man sig fortfarande från konsekvenserna av coronapandemin, och sysselsättningen har inte till alla delar återgått till nivån före pandemin.

Nedskärningarna i främjandet av konst och kultur har stora konsekvenser och de riktas särskilt till det s.k. fria fältet, det vill säga aktörer som inte omfattas av statsandelssystemet och som typiskt är små aktörer och enskilda konstnärer. Föremål för besparingar vid Centret för konstfrämjande är verksamhets- och specialunderstöden till konstsammanslutningar, projektstipendier till konstnärer och arbetsgrupper, regionala stipendier samt samfundsunderstöden till festivaler, kulturell välfärd och delaktighet, kulturtidningar och nätpublikationer, barn- och ungdomskultur samt understöden till kulturell mångfald och åtgärder mot rasism.

Statsandelarna för utövande konst minskas med 7,9 miljoner euro. Det är ännu öppet hur nedskärningarna ska riktas, men om inriktandet motsvarar fjolårets finansieringsandelar, skulle den performativa konstens andel av nedskärningarna innebära:

- en osthyvel på 8 procent för statsandelsfinansieringen för varje teater som får statsandelsfinansiering,
- till exempel hela statsandelen för mer än tio teatrar, eller
- till exempel permitteringar av alla skådespelare med engagemang för cirka 4 månader, eller
- till exempel en minskning av 400 uppdrag som gästskådespelare (-30 procent, vi antar inte att nedskärningarna enbart riktas till skådespelare, men vi vill lyfta fram den stora omfattningen av nedskärningarna).

Regeringens budgetproposition för 2025 innehåller en nedskärning på 73 årsverken i museernas statsandelsfinansiering. Nedskärningarna kan också ha betydande konsekvenser för museibranschen, som redan i nuläget fungerar med knappa resurser. Det finns polarisering inom museibranschen och museernas verksamhetsbetingelser, och därför är konsekvenserna av att nedskärningarna riktas till museerna inte lika stora för alla. När det gäller museer med knappa resur-

## Utlåtande KuUU 11/2024 rd Avvikande mening 1

ser kan nedskärningarna hota verksamhetens kontinuitet. Utöver den minskade statliga finansieringen har flera kommuner meddelat att de behöver anpassa sin budget och minska eller överväga att minska finansieringen av museer. I vilken omfattning kommunernas anpassningar kommer att inriktas på stöd till museer kommer man att se under de kommande åren.

Museerna har stor betydelse i det finska samhället. De bildar människor, ger innehåll i fritiden, ger vitalitet till orterna och fungerar som dragplåster för kulturturismen. Museerna har också en central roll i försörjningsberedskapen när det gäller att bygga upp identiteten och öka resiliensen. Museerna skapar, utifrån det förflutna och med beaktande av aktuella frågor, utsikter för människorna inför framtiden och stöder bildandet av människornas världsbild och sökandet efter hållbara lösningar på de kritiska frågorna i vår tid.

Nedskärningarna i såväl statsandelarna som statsunderstöden innebär oundvikligen också att den regionala tillgängligheten till konst och kultur försämras. Samtidigt slopades de specialunderstödet som under 2022—2023 delades ut ur JSM:s budget för kulturverksamhet i glesbygden i och med att den parlamentariska arbetsgruppens finansiering slopades. Nedskärningarna riskerar också att försvaga målen i UKM:s kulturpolitiska strategi 2025 om delaktighet och medborgarnas möjligheter att delta i kultur.

I utkastet till kulturpolitisk redogörelse föreslås fyra centrala kulturpolitiska mål i Finland. Enligt utkastet till redogörelsen är kultur en drivkraft för förändring, kulturens upphovsmän och innehåll spelar en nyckelroll, kultur är en rättighet för var och en och kultur skapar internationell genomslagskraft.

De nedskärningar som föreslås i budgeten för inte bara UKM:s förvaltningsområde utan också andra förvaltningsområden gör det svårare att uppnå de kulturpolitiska målen. Till exempel i kommunerna påverkas biblioteken, den grundläggande konstundervisningen eller annan kulturverksamhet av den indexbros som sätts upp i statsandelarna till kommunerna. Skärningen av kommunernas ekonomi inverkar också på det teater-, musei- och orkesterfält som får statsandelsfinansiering.

Efter coronapandemin har arbetslösheten bland skådespelare permanent varit 50 procent högre än före pandemin. Nedskärningarna i utkomstskyddet för arbetslösa försämrar frilansarnas försörjning ytterligare. Redan pandemin satte många människors mentala och ekonomiska uthållighet på prov.

Finansieringen av Finlands filmstiftelse minskas med en halv miljon euro, vilket motsvarar produktionsstödet till en långfilm med medelbudget eller till flera filmer med mindre budget. Redan för 2024 gjordes nedskärningar, vilket redan har minskat produktionsvolymen jämfört med tidigare. Varje film som blir ogjord kommer att leda till färre jobb inom branschen och mindre biljettintäkter. Merparten av biljettintäkterna för i synnerhet små biografier kommer från inhemska filmer.

Filmindustrin sysselsätter effektivt och genererar stora skatteintäkter också indirekt. En spelfilm med en produktionsbudget på cirka 1,6 miljoner euro får bidrag på i genomsnitt 650 000 euro (40 %) från filmstiftelsen och genererar 950 000 euro i annan finansiering till samma produktion.



## Utlåtande KuUU 11/2024 rd Avvikande mening 1

Omkring 60 procent av kostnaderna för filmproduktion går antingen direkt till löner eller indirekt till löner via underleverantörer. Varje stödmiljon som beviljas Finlands filmstiftelse återgår nästan omedelbart till staten och samhället åtminstone i sin helhet och i bästa fall dubbelt. Det kan således konstateras att en minskning av stödmedlen minskar statens skatteutfall och leder till att kostnaderna för bland annat arbetslöshet ökar. Det har också redan funnits tecken på att kompetent arbetskraft som utbildat sig till branschen har börjat söka sig bort från branschen på grund av osäkerheten.

Produktionsincitamentet för den audiovisuella branschen minskas från 12 miljoner till 10 miljoner, vilket minskar i synnerhet mängden tv-produktioner. Det är inte vettigt att skära ned i produktionsincitamentet, eftersom det genererar mer för staten än vad staten satsar på det. Om Finland inte har något produktionsincitament eller om dess framtid ständigt är osäker, såsom det har varit under de senaste åren, kommer det inte längre några utländska produktioner till Finland och också inhemska produktioner går till utlandet i jakten på olika länders produktionsincitament.

Också de nedskärningar som riktas till Yle kommer sannolikt att drabba även drama, vilket också minskar möjligheterna för skådespelare och proffs inom den audiovisuella branschen att få jobb.

Dessutom sänks beloppet av kompensationsavgiften enligt lagstiftningen om privatkopiering från 11 miljoner euro till 5,5 miljoner euro. Nedskärningen av kompensationsavgiften innebär mindre upphovsrättsersättningar till uphovsmän inom den audiovisuella branschen i en situation där arbetslösheten ökar och det även annars blir stora hål i utkomsten. Halveringen av kompensationsavgiften minskar dessutom möjligheterna för Centret för främjande av audiovisuell kultur AVEK att stödja nya produktioner, vilket leder till ökad arbetslöshet inom branschen och till att möjligheterna för i synnerhet ungdomar minskar för att kunna skapa ens sin första audiovisuella produktion.

Kompensationen för privatkopiering är inte prövningsbaserat stöd, utan en lagstadgad ersättning enligt ett direktiv och upphovsrättslagen för den olägenhet som kopiering för enskilt bruk orsakar. Nedskärningen av den borde återkallas tills de ersättande kompensationsmodeller som ingår i utredningen är i bruk.

De faktiska konsekvenserna av nedskärningarna har inte bedömts tillräckligt. Nedskärningarna leder till att arbetslösheten ökar, utgifterna för utkomstskyddet för arbetslösa och utkomststödet ökar och statens skatteinkomster minskar. Dessutom minskar de tynande teatrarna den ekonomi som de genererar kring sig, då färre teaterbesökare konsumerar de tjänster som erbjuds av bland annat restauranger, taxiföretagare, hotell osv. För att inte tala om hur nedskärningarna inverkar på tillgången till konst och kultur och samtidigt på konstens välfärdseffekt.

Dessutom påverkas verksamhetsförutsättningarna för konst- och kulturfältet av höjningen av mervärdesskatten. Om böckerna, filmföreställningarna och inträdesbiljetterna till underhållnings- och kulturevenemang överförs till en mervärdesskattesats på 14 procent tillsammans med den allmänna mervärdesskattesatsen leder det till en oskäligt svår ekvation för kulturbranschen. Samtidigt som till exempel produktionskostnaderna för evenemang stiger, ökar trycket på att höja priserna på inträdesbiljetter. Det är en utmaning för allmänhetens deltagande och delaktighet.

## Utlåtande KuUU 11/2024 rd Avvikande mening 1

### *Motion och idrott*

De samhälleliga kostnaderna för att befolkningen motionerar för lite uppgår på årsnivå till uppskattningsvis minst över tre miljarder euro. Motionens och idrottens effekter på hälsa och välbefinnande är betydande med tanke på hållbarheten i de offentliga finanserna. Genom satsningar på främjande av hälsa och välfärd i förebyggande syfte samt stärkande av vardagsmotion och motion är det möjligt att uppnå betydande förbättringar i individens livskvalitet. Motion är ett förmanligt sätt att främja hälsan och funktionsförmågan och för att minska skillnaderna i dessa, men det har ännu inte införts tillräckligt målmedvetet.

Motion som grund för den fysiska funktionsförmågan har också att göra med många samhälleligt betydelsefulla uppgifter och mål inom den offentliga förvaltningen. I regeringsprogrammet för statsminister Orpo har man satt som mål att få 100 000 nya sysselsatta och på längre sikt höja sysselsättningsgraden till 80 procent. Målet förutsätter bland annat längre arbetskarriärer och ökad sysselsättning bland partiellt arbetsföra och äldre. Grunden för arbetsförmågan utgörs av den fysiska, psykiska och sociala funktionsförmågan, som alla backas upp av motion och idrott.

I budgetmotionen för 2025 föreslås idrottsväsendet få cirka 154,5 miljoner i anslag, vilket är cirka 11 miljoner euro mindre än i den ordinarie budgeten för 2024 (165 miljoner euro). Den sänkta anslagsnivån beror huvudsakligen på anpassningsåtgärderna inom statsfinanserna. Nedskärningarna föreslås gälla främst byggande av idrottsanläggningar (cirka 9,5 miljoner euro) och utvecklingsstöd för föreningsverksamhet (0,5 miljoner euro). Beloppet av föreningsstödet minskar med 20 procent jämfört med understödsbeloppet 2024.

Det spartryck på uppskattningsvis cirka 28 procent som under ramperioden riktas mot idrottsanslagen ser ut att vara mycket betydande. Idrottsrådet uttrycker därför oro över de planerade nedskärningarna under regeringsperioden i statens idrottsanslag, som redan drabbar de grundläggande förutsättningarna inom idrottssektorn. De största finansiärerna av motion och idrott är även i fortsättningen kommunerna och hushållen, men så här stora nedskärningar i statens idrottsanslag kommer oundvikligen att betydligt påverka möjligheterna att främja idrott.

Utöver nedskärningarna av statens idrottsanslag kommer det samtidigt att göras höjningar i mervärdesbeskattningen: Den allmänna mervärdesskattesatsen (inkl. motionstjänster som innehåller undervisning och handledning) steg från 24 procent till 25,5 procent den 1 september 2024 och höjningen av den sänkta mervärdesskattesatsen (inkl. tjänster som möjliggör idrott och inträdesavgifter till idrottsevenemang) från 10 procent till 14 procent kommer att träda i kraft den 1 januari 2025. Höjningarna av mervärdesskattesatserna kommer att påverka kostnadsnivåerna för idrottsföreningarnas och idrottsföretagens verksamhet samt kostnaderna för hobbyerna.

### *Ungdomsarbete*

Den totala finansieringen på ungdomsområdet fördelas på flera olika objekt mellan organisationer, kommuner och andra aktörer. År 2023 uppgick finansieringen till cirka 85 miljoner euro, vilket inbegrep tidsbundna satsningar på ungdomsarbete under coronatiden. I den ordinarie budgetpropositionen för 2024 uppgick den totala finansieringen till cirka 74 miljoner euro. I regeringens budgetproposition för 2025 är den totala finansieringen på ungdomsområdet cirka 70,9 miljoner

## Utlåtande KuUU 11/2024 rd Avvikande mening 1

euro. I finansministeriets förslag som innehöll stora nedskärningar i anslagen för ungdomsorganisationerna skulle det ha varit cirka 67,6 miljoner euro. Även om nedskärningarna inte blev så stora, minskar finansieringen på ungdomsområdet år 2025 jämfört med tiden före Orpos regeringsperiod med mer än 15 procent jämfört med 2023 i och med de nedskärningar som regeringen redan gjort och som den föreslår för nästa år samt på grund av att tidsbundna understöd upphör.

Situationen på ungdomsområdet blir ännu svårare under de kommande åren, eftersom regeringen har kommit överens om att nästa år besluta om nya nedskärningar på 75 miljoner euro i UKM:s statsunderstöd. Om regeringen inte beslutar att minska på besparingarna, har även ungdomsarbetet de hårdaste besparingarna ännu framför sig.

Det är vettigt att stödja de ungas välbefinnande i ett så tidigt skede som möjligt, inte bara för de ungas skull, utan också med tanke på skötseln av en hållbar offentlig ekonomi. Redan depressionen på 1990-talet visade att om de unga inte får det stöd de behöver och inte kan etablera sig som en del av de samhälleliga funktionerna, börjar en del av människorna må dåligt och har svårare att förankra sig på arbetsmarknaden under hela resten av livet. De bästa inlärningsresultaten uppnås vid läroanstalter med tillräckliga resurser och en god gemenskaps känsla, där mobbning är sällsynt och elevernas och studerandenas delaktighet och välbefinnande stöds. Dåligt mående och bristande delaktighet kan alltså inte åtgärdas bara genom satsningar på utbildning eller stödet för lärande.

### *Bostadsbidrag för studerande*

Regeringsprogrammet har som mål att genomföra en totalreform av studiestödet. Bostadsbidraget för studerande borde ha setts över i samband med den. I social- och hälsovårdsministeriets konsekvensbedömning från 2023 identifierades de studerande som en av de grupper som drabbas hårdast av nedskärningarna. Överföringen till studiestödets bostadstillägg försämrar de studerandes penningförmåner ytterligare.

Till följd av regeringens beslut kan en ensamboende studerandes förmåner minska med upp till 233,30 euro per studiemånad år 2027 jämfört med 2023, när man utöver överföringen till bostadstillägget (-99,20—169,20 euro) också beaktar indexfrysningen av studiepenningen (-31,70 euro) och räntekostnaderna för höjningen av statsborgen för studielån (-32 €/mån.). Summan är nästan en tredjedel av den studerandes penningförmåner. Studiestödets bostadstillägg är kopplat till studieprestationer, medan det allmänna bostadsbidraget betalas året runt. Att de studerande överförs till studiestödets bostadstillägg minskar de studerandes inkomster med upp till 2 065 euro per år.

Antalet studiestöds månader, dvs. stödtiden har skurits ner bland annat år 2017, vilket innebär att stödmånaderna knappast längre räcker till för sommarstudier. Om den studerande inte får arbete eller inte kan studera är det enda alternativet att ansöka om grundläggande utkomststöd. Studielånet, oberoende av om man tar ut det eller inte, beaktas som inkomst när man ansöker om utkomststöd, även om den studerande inte kan främja sina studier på sommaren. Det ökar skuldbördan hos den studerande.

**Utlåtande KuUU 11/2024 rd**  
**Avvikande mening 1**

***Avvikande mening***

Vi föreslår

*att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.*

Helsingfors 24.10.2024

Nasima Razmyar sd  
Tuula Haatainen sd  
Pia Hiltunen sd

## Utlåtande KuUU 11/2024 rd Avvikande mening 2

### Avvikande mening 2

#### Motivering

Centerns linje främjar ett bildat och kulturellt Finland. Humankapitalet är en konkurrens fördel som vi måste utveckla och utöka för att Finland ska klara sig.

Utbildning är människans viktigaste kapital, ända från småbarnspedagogiken till högskoleutbildning och livslångt lärande. Om vi inte sörjer för vårt kunskapskapital genom att se till att varje finländare avlägger examen åtminstone på andra stadiet och en majoritet även högskoleexamen, kommer vårt humankapital enligt Finlands Bank att börja minska redan på 2040-talet.

Alla ska ha rätt till högklassig och jämlik utbildning oberoende av postnummer eller familjens förmögenhet. Utöver undervisning och forskning har utbildningen och dess tillgänglighet mycket betydelse för regionernas företagsverksamhet, sysselsättning och livskraft i hela Finland.

Den finländska grundskolan har varit en framgångssaga. Den har ökat barns och ungas förutsättningar för livet och stött hemmens fostrande uppdrag. Grundskolan har också lagt grunden för Finlands framgång som nation. Men allt är ändå inte som det ska i de finländska skolorna. Inlärningsresultaten har försämrats. Utbildningen går fortfarande kraftigt i arv i 2020-talets Finland. Skillnaderna mellan skolorna ökar. Utbildningsnivån bland unga vuxna har sjunkit. En del av eleverna mår dåligt i skolan.

Man måste bedöma var grundskolan har lyckats och vad som kan förbättras. Därefter måste man vidta åtgärder i en korrigerande riktning, antingen framåt eller vid behov också bakåt. En bra skola och utbildning kan vara avgörande för att komma på rätt väg för resten av livet.

Man får inte tillåta att grundskolorna differentieras. Skolavhopp måste förebyggas i tid. Samarbetet mellan hemmet och skolan måste utvecklas ytterligare. Barnens och de ungas välbefinnande måste stödjas på bred front och mångprofessionellt. Kompetensen att i ett tidigt skede identifiera barns och ungas problem måste stärkas hos yrkesutbildade personer inom fostran och undervisning.

Mobbning och våld i skolan måste stoppas. Det måste säkerställas att programmen för förebyggande av mobbning används och är fungerande i alla läroanstalter. Inläringen av emotionella färdigheter och sociala färdigheter måste stärkas i undervisningen.

Lärarna ska ges sådan utbildning som följer förändringarna i samhället och möjlighet att sköta sina grundläggande uppgifter på ett bra sätt. Skolorna behöver arbetsro i stället för kontinuerliga reformer.

De allt mindre årskullarna skapar utmaningar för servicenätet inom utbildningen. Man måste dock finna lösningar som tryggar humankapitalet och jämlika utbildningsmöjligheter i hela landet. Särskild uppmärksamhet bör fästas vid utbildningens övergångsskeden och utbildningens grundläggande uppgift — bildning.

## Utlåtande KuUU 11/2024 rd Avvikande mening 2

### *Grundskolan och närskoletillägget*

Centern föreslår att ett närskoletillägg tas i bruk som en del av finansieringen av den grundläggande utbildningen. Närskoletillägget skulle stärka de mindre skolornas verksamhetsförutsättningar och sporra kommunerna att utveckla sina skolor i stället för att lägga ned dem.

Över hälften av grundskolorna i Finland har lagts ned under de senaste trettio åren. Att koncentrera skolorna är ohållbart och äventyrar barnens rätt att lära sig. Nedläggningar av skolor motiveras ofta av ekonomiska skäl, men statistiken talar inte för detta. Trots de många konsekvenserna av besluten har nedläggningarna av skolorna inte utvärderats nationellt, för att inte tala om lokalt.

Tillgängligheten till utbildningen ger upphov till särskild oro. Enligt Nationella centret för utbildningsutvärdering (NCU) är skolnätet i Finland redan så glest att det ställvis är utmanande att agera i barnens intresse. Enligt Statistikcentralen har de reella utgifterna för den grundläggande utbildningen ökat med 9 procent under tjugo år, vilket innebär att nedläggningarna inte har medfört besparingar.

Skolresorna för mindre skolelever har blivit längre. Den tid som används för dagliga skolresor får inte bli oskälig. Resorna belastar och leder till exempel till att barnen rör på sig mindre. Besluten om skolnätet bör fattas med tanke på barnets bästa, inte med tanke på administrationens bästa. När skolorna läggs ned hörs barnen ofta inte.

Som mål måste man ha att den grundläggande utbildningen ska kunna ordnas för alla barn som likvärdig närservice runt om i Finland. Skolorna är en viktig närservice och på många ställen den enda för familjer på landsbygden.

Regeringen har många goda mål om att få grundskolan i skick, men den svaga situationen inom den kommunala ekonomin och regeringens otillräckliga tilläggsfinansiering leder till en oro över hur man genuint klarar av de nya uppgifterna och förändringarna i grundskolorna och kommunerna.

Att stödet för lärande ändras väcker särskild oro. Det råder redan nu brist på speciallärare i de flesta kommuner och reformen av stödet för lärande förutsätter minst hundratals nya yrkesutbildade personer för att målen ska nås. Målet att sätta grundskolan i skick äventyras, eftersom yrkeskunskapig personal inte längre kan utbildas med vuxenutbildningsstöd och högskolornas finansiering inte i fortsättningen stöder dem som avlägger sin andra examen eller genomgår fortbildning.

### *Yrkesutbildning*

Centern skulle inte göra nedskärningar i yrkesutbildningen. I Finland råder det redan nu brist på experter och denna brist kommer att förvärras ytterligare. Genom att skära ned på de ungas utbildning och yrkeskunnande försvagar regeringen förutsättningarna för ekonomisk tillväxt. Största delen av ungdomarna i yrkesutbildningen hittar jobb i den egna regionen inom företag och offentlig service. Regeringens nedskärningar försämrar också den regionala ekonomin och företags-

## Utlåtande KuUU 11/2024 rd Avvikande mening 2

gens situation på många sätt. Satsningarna på exempelvis export hjälper inte om företagen inte längre har kompetent arbetskraft.

Regeringens plan är att genomföra nedskärningen så att den inte drabbar ungdomar eller dem som avlägger sin första examen. En sådan allokering lyckas i praktiken inte, eftersom skolorna har gemensamma grupper där det studerar både ungdomar och personer i vuxenutbildning. Kostnaderna per enhet kommer att öka och tvinga utbildningsanordnarna att lägga ner utbildningsområden, vilket också minskar de ungas utbildningsmöjligheter och det stöd de får. Nedskärningarna i yrkesutbildningen innebär kalkylmässigt enligt Undervisningssektorns fackorganisation OAJ en minskning av antalet studerande med 11 000 och antalet lärare med 1 600 från yrkesläroanstalterna.

I och med det beslut om indragning av vuxenutbildningsstödet som redan fattats gör regeringen det mycket svårt att uppdatera och fördjupa ens kompetens. Trots att Finland till exempel inom social- och hälsovården och undervisningssektorn snabbt behöver nya yrkesutbildade personer för att kunna verkställa även regeringens egna beslut.

Underskottet i de offentliga finanserna är så kraftigt att det inte kan åtgärdas utan tillväxt.

I stället för att söka tillväxt beslutade man dock vid budgetmanglingen om ytterligare nedskärningar i yrkesutbildningen. Utöver den nedskärning på 100 miljoner som beslutades redan i våras beslutade regeringen vid budgetmanglingen om nedskärningar på ytterligare 20 miljoner euro. Dessutom gör regeringen nedskärningar på cirka 10 miljoner euro genom avreglering. En nedskärning på nästan 130 miljoner euro som drabbar kunnandet är ett hårt val av regeringen i en tid där Finland har ett stort behov av tillväxt.

### *Yrkeshögskolor*

Yrkeshögskolornas examensmål höjs med en tredjedel 2025—2028, men yrkeshögskolorna beviljas inte tilläggsfinansiering för att nå målet. Dessutom drabbas yrkeshögskolorna av en nedskärning i form av att de studieavgifter som tas ut av studerande från länder utanför EU och EES ska täcka alla kostnader för dem. Yrkeshögskolorna anser dock att studieavgifterna inte kommer att höjas så mycket att de skulle täcka nedskärningarna. Dessutom lider yrkeshögskolorna även 2025 av sloandet av ersättningarna för sjukhuspraktik.

### *Forskning, utveckling och innovation (FoUI)*

Centern välkomnar regeringens FoUI-satsningar, men uttrycker samtidigt sin oro över de nedskärningar i förvaltningsutgifterna som också drabbar Finlands Akademi och Business Finland trots att aktörerna på grund av de rejält ökande satsningarna på FoUI snarare behöver öka antalet årsverken.

### *Försök med regional studielånskompensation*

Centern föreslår ett tioårigt försök med en särskild ekonomisk zon i östra och norra Finland. Ett av incitamenten i detta tillväxtpaket är försöket med regional studielånskompensation. Genom åt-

## Utlåtande KuUU 11/2024 rd Avvikande mening 2

gärdspaketet skapas det tillväxtutsikter för landskapen vid östgränsen som lider av följderna av Rysslands krigföring och inleds genomförandet av det så kallade programmet för norra Finland.

Syftet med den regionala studielånkompensationen är att förbättra tillgången på kompetent arbetskraft och förbättra livskraften på glesbygden. Det råder parlamentariskt samförstånd om försöket och målet. Den av statsrådet tillsatta parlamentariska arbetsgruppen för glesbygdsområden har funderat på konkreta förslag till lösningar på problemen i glesbygdsområden i Finland.

I en slutrapport som publicerades i oktober 2019 föreslog arbetsgruppen en modell med regional studielånkompensation som används i Norge, där de som flyttar till ett glesbygdsområde för att arbeta får sitt studielån kompenseras till ett värde av 2 600 euro per år. Låneräntorna måste betalas själv. Om man bor tillräckligt länge i området blir lånet återbetalt i sin helhet. För att få kompensationen krävs det att man bor och arbetar tillräckligt eller utövar därmed jämförbar verksamhet inom en viss kommuns område.

Vid undervisnings- och kulturministeriet bereddes under förra valperioden en proposition med förslag till lagar om ett försök med regional studielånkompensation och om temporär ändring av 92 § i inkomstskattelagen. Syftet var att möjliggöra ett försök som skulle ge kunskap om hur den regionala studielånkompensationen påverkar tillgången på arbetskraft och livskraften i försöksområdet.

### *Kultur*

Centern anser att det är viktigt med kulturverksamhet som förenar medborgarna och folkbildning som är tillgänglig för alla. Vi behöver verksamhet som bidrar till att immateriellt och materiellt kulturkapital överförs till nya generationer. Det är till stor del kommunerna och organisationerna samt institut och folkhögskolor som bedriver fritt bildningsarbete som upprätthåller och utvecklar det finländska kulturarvet.

Kultur kan förbättra integrationen av invandrare och sammanhållningen bland ungdomar samt motverka ensamhet i synnerhet bland äldre. Kulturverksamheten främjar det psykiska och fysiska välbefinnandet hos personer i olika åldrar. Olika verksamhetsmodeller kan stärka möjligheterna för personer i olika livssituationer att få tillgång till kulturtjänster. Man måste värna om den regionala kulturen och kulturens tillgänglighet överallt i Finland och också inom städerna. Nedsänkningar i kultur försämrar tillgängligheten och försätter människorna i en ojämlig ställning. Kulturen tillhör alla oberoende av bostadsort eller förmögenhet.

Regeringens redan genomförda och planerade sparåtgärder försvagar verksamhetsförutsättningarna för kultursektorn och är fyrdubbla i förhållande till sektorn inom undervisnings- och kulturministeriet. Nedsänkningarna i kulturbranschen leder till att stadsteatrar, orkestrar och muséer läggs ned och alla kulturformer lider. Aktörerna inom det fria fältet kommer att befinna sig i en mycket svår situation. Gruppernas verksamhet kommer att försvåras och delvis säkert också upphöra när det ekonomiska stödet minskar.

Centerns kulturutskottsgrupp är oroad över den våg av nedläggningar bland aktörer inom kultur- och konstbranschen som kommer att genomföras genom beslut av undervisnings- och kulturmi-



**Utlåtande KuUU 11/2024 rd**  
**Avvikande mening 2**

nisteriet och Centret för konstfrämjande. I detta ekonomiska läge har kommunerna inte möjlighet att stödja aktörer inom kultur- och konstbranschen i och med att det statliga stödet minskar.

Allt detta har stor inverkan på framtiden för hela den finländska kulturen, branschens attraktionskraft samt sysselsättningsmöjligheterna inom branschen och utbudet av kulturtjänster.

*Det uppsökande ungdomsarbetet och ungdomsverkstäderna*

Inom det uppsökande ungdomsarbetet och verkstadsverksamheten har man redan länge gjort ett gott arbete särskilt i fråga om unga som löper risk för utslagning eller som redan har marginaliserats. Regeringens nedskärningar slog hårt mot en välfungerande modell och praxis, vilket leder till ökad utanförskap och ensamhet, försvagad sysselsättning och fler problem med psykisk ohälsa bland ungdomar. Överföringen av de unga till andra tjänster medför nya kostnader för skötseln av sysselsättningen och social- och hälsovårdstjänsterna. I värsta fall faller den unga personen helt utanför hjälpsystemet, och priset på det skulle vara alltför högt både mänskligt och ekonomiskt sett.

*Motion och idrott*

Från motionens och idrottens förvaltningsområde kommer man att skära ned i byggandet av idrottsanläggningar, vilket minskar förutsättningarna för motion och idrott på de orter där det vore nödvändigt att renovera grundligt eller bygga nya idrottsanläggningar.

Regeringen satsar 20 miljoner euro på projektet Finland i rörelse, medan man samtidigt måste spara på organisationernas omkostnader. Centerns kulturutskottsgrupp skulle satsa på bra etablerad grundläggande verksamhet i stället för på projektet.

***Avvikande mening***

Vi föreslår

*att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.*

Helsingfors 24.10.2024

Hanna Kosonen cent  
Markku Siponen cent

## Utlåtande KuUU 11/2024 rd Avvikande mening 3

### Avvikande mening 3

#### Motivering

##### *Yrkesutbildning och försämrade utbildningsmöjligheter för vuxna*

Arbetslivet förändras snabbt och ingen kan för närvarande till fullo känna till framtida kompetensbehov. Yrkesutbildningen spelar en nyckelroll när det gäller att svara på arbetsmarknadens behov och höja kompetensnivån. Vi behöver fler proffs inom till exempel teknik och social- och hälsovård. Allt fler tvingas eller vill byta bransch under karriärens lopp, och då är yrkesutbildning av stor betydelse. Det är också mänskligt att man ibland gör fel val vid valet av utbildningsområde, vilket också är en anledning till att man inte borde göra det svårare att byta bransch. Tillgången till yrkesutbildning är viktig också när det gäller att uppdatera och fördjupa den egna kompetensen.

Det är väsentligt att sörja för yrkesutbildningens resurser för att människor med alla slags bakgrund ska kunna uppdatera sin kompetens genom hela livet. Detta stöder också välbefinnandet, orken i arbetet och förlängningen av arbetskarriärerna.

Regeringen slopade redan vuxenutbildningsstödet och beslutade nu om ytterligare nedskärningar i yrkesutbildningen. Pilotprojektet som kommer i stället för vuxenutbildningsstödet är underdimensionerat och riktar sig till utbildningsanordnarna och inte till att trygga utkomsten under studietiden. Det nya pilotförsöket är också avgränsat enligt sektor, dvs. det kan inte heller i detta avseende avhjälpa den lucka som vuxenutbildningsstödet lämnat.

Det kommer att bli svårare att byta bransch, förlänga arbetskarriären och ta sig framåt på sin utbildningsväg. Nedskärningarna på 120 miljoner inom yrkesutbildningen innebär kalkylmässigt till exempel en minskning av antalet lärare med 1 600, och vid flera yrkesläroanstalter pågår det för närvarande samarbetsförhandlingar. Detta kommer oundvikligen att ha betydelse för utbildningens kvalitet. Mängden närundervisning är redan nu otillräcklig i en situation där till exempel de studerandes behov av stöd för inläring har ökat. Läroanstalterna befinner sig dock i en situation där det inte längre är möjligt att skära ned på förvaltningen, utan nedskärningarna måste genomföras direkt från anordnandet av undervisningen. På grund av nedskärningarna i yrkesutbildningen minskar möjligheterna att studera inom vissa områden. Dessutom måste utbildningen koncentreras, varvid den regionala tillgängligheten till utbildningen försämras.

Det är i praktiken omöjligt att rikta nedskärningarna så att de inte gäller dem som just avslutat sin grundskola eller dem som avlägger sin första examen. Studerande som just gått ut grundskolan eller andra studerande som avlägger sin första examen studerar i samma grupper och använder samma inlärningsmaterial som andra studerande. Den regionala försämringen av tillgången till utbildning inverkar direkt också på läropliktiga.

Det är omöjligt för läroanstalterna att planera sin verksamhet på lång sikt i en osäker situation när de ständigt utsätts för nya nedskärningar.

## Utlåtande KuUU 11/2024 rd Avvikande mening 3

### *Utbildningsstyrelsen*

Utbildningsstyrelsens lagstadgade arbete har en enorm betydelse för hela det finländska utbildningssystemet och utvecklingen av det. Detta arbete hotas nu av regeringens nedskärningar, som Utbildningsstyrelsen inte har kunnat förutse i sin egen verksamhetsplanering, eftersom de besparingar som man beslutat om i regeringsprogrammet tidigareläggs. Utbildningsstyrelsen har redan anpassat sin verksamhet 2024. Situationen är särskilt kritisk i statens allmänbildande läroanstalter, där planerna och resurserna måste säkerställas läsårsvis. Vissa av de digitala tjänster som Utbildningsstyrelsen upprätthåller måste troligtvis slopas helt och hållet.

Viktiga utbildningspolitiska reformer, såsom reformen av stödet för lärande, lyckas inte om Utbildningsstyrelsen inte har tillräckliga resurser för att planera genomförandet av dem och för fortbildning av lärare. De besparingar som drabbar Utbildningsstyrelsen leder i praktiken till att Utbildningsstyrelsens fortbildningsprojekt helt och hållet upphör.

### *Bostadsbidrag för studerande*

Regeringen överför studerandena från det allmänna bostadsbidraget till studiestödets bostadstillägg. Ändringen försämrar i betydande grad de studerandes ekonomiska situation genom att radera stödet för boende under studietiden. Enligt undersökningar är högskolestuderandenas oro över den egna ekonomiska situationen en central stressfaktor som orsakar psykiska problem. Nedskärningarna i bostadsbidraget, särskilt i fråga om ensamboende studerande, ökar oron över den ekonomiska situationen och försämrar studieförmågan. Det finns långt ifrån tillräckligt med studentbostäder till rimligt pris för alla studerande, och det finns allt färre kollektivbostäder, vilket innebär att möjligheterna att flytta till billigare bostäder kan vara mycket begränsade. På grund av regeringens bostadspolitik kommer det i framtiden att finnas ännu färre bostäder till överkomligt pris i och med att investeringsunderstöden till grupper med särskilda behov, såsom studerande, sänks.

En försämring av högskolestuderandenas ekonomiska situation genom att stödet för boende raderas kommer sannolikt att leda till att de studerande arbetar mer vid sidan av studierna. Arbete vid sidan av studierna är ofta också positivt, om arbetsbördan är rimlig och det finns tillräckligt med tid för studierna och återhämtning. Det huvudsakliga målet för en studerande är dock heltidsstudier. Regeringens nedskärningar riskerar att leda till att arbete tar för mycket tid från studierna, vilket gör att utexamineringen fördröjs eller studierna avbryts helt och hållet.

Det allmänna bostadsbidraget är ett bidrag som betalas året om, men studiestödets bostadstillägg betalas endast under studiemånaderna. De studerande får alltså inte stöd för boendet om somrarna om de inte studerar och tar ut studiestöd då. I samband med studiestödsreformerna 2014 och 2017 har antalet stödmånader per examen minskats. Beloppet är alltså inte längre på samma nivå som före överföringen av de studerande till det allmänna bostadsbidraget. Det har lett till att tusentals högskolestuderande årligen slutar få studiestöd mitt under studierna, eftersom stödmånaderna tar slut innan de utexaminerats. Det finns inte tillräckligt många stödmånader för studier under sommaren. På somrarna finns det också mycket begränsat med kurser som studerandena kan ta med i sina examen. Regeringens politik kommer att öka de studerandes behov av utkomststöd.

## Utlåtande KuUU 11/2024 rd Avvikande mening 3

Försämrat stöd för de studerandes boende ökar också ytterligare betydelsen av högskolestuderandenas familjebakgrund och försämrar jämlikheten i utbildningsmöjligheterna. De som kommer från bakgrunder med de minsta inkomsterna drabbas hårdast av försämringarna, eftersom de ekonomiska stödnätens betydelse för att trygga ekonomin under studietiden ökar.

Även riskerna med att ta studielån är olika för studerande från olika bakgrunder. Regeringens politik styr allt kraftigare de studerande att finansiera nödvändiga levnadskostnader, såsom boende, med lån. Regeringen gör så här trots att de studerande redan tidigare har skuldsatt sig i rasande takt under de senaste åren. Skuldsättningstakten bör inte påskyndas ytterligare. Många utexamineras redan med en sådan skuldbörda att det avsevärt försvårar livet efter studierna genom att den ekonomiska osäkerheten ökar.

### *Statsandelar för kultur*

Regeringens nedskärningar i statsandelarna och statsunderstöden för konst och kultur drabbar teatrar, dans, cirkus, orkestrar och museer. Nedskärningarna på 10,9 miljoner fördelas så att 7,9 miljoner riktas till performativ konst och 3 miljoner till museer.

Statsandelarna för konst och kultur stöder yrkesmässig, permanent och regelbunden verksamhet året om. Undervisnings- och kulturministeriet godkänner en verksamhetsenhet till statsandelssystemet för performativ konst och fastställer antalet årsverken som berättigar till statsandel inom ramen för statsbudgeten. En verksamhetsenhet för performativ konst kan godkännas som berättigad till statsandel antingen tills vidare eller för en viss tid på tre år.

Syftet med den statsandel som beviljas för museernas driftskostnader är att främja ett täckande sparande av kulturarvet samt tillgången till mångsidiga och regionalt täckande museitjänster som är betydelsefulla för samhället.

Det är ännu oklart hur nedskärningarna påverkar enskilda aktörer som omfattas av statsandelssystemet. Det är dock klart att konsekvenserna är enorma och att nedskärningarna också ökar den regionala ojämlikheten inom kulturtjänsterna.

Regeringens nedskärningar påverkar direkt till exempel biljettpriserna samt teatrarnas, cirkusarnas, dansens, museernas och orkestrarnas möjligheter att sysselsätta. Nedskärningarna medför inga besparingar i statsfinanserna, utan ökar arbetslösheten inom konst- och kulturbranschen. Dessutom medför nedskärningarna osäkerhet och oförutsägbarhet för branschen, vilket försvårar planeringen och genomförandet av verksamheten.

Enligt museibarometern 2025 ökar museernas besöksantal och inkomster av tjänster fortfarande, men nedskärningarna i den offentliga finansieringen försämrar den goda utvecklingen. Musei-nedskärningarna innebär i praktiken att öppettiderna minskas, antalet utställningar minskas, biljettpriserna höjs samt att personalen permitteras och sägs upp.

Också en stor del av nedskärningarna i det fria fältet kommer från samma moment som statsandelsfältet.

## Utlåtande KuUU 11/2024 rd Avvikande mening 3

Nedskärningen av statsfinansieringen och ökningen av osäkerheten strider starkt mot målen i utkastet till regeringens kulturpolitiska redogörelse. Nedskärningarna i kultur ställer redogörelsen i ett märkligt ljus, eftersom den lever i en helt annan verklighet än regeringens faktiska politik.

Kultur- och konstfältet drabbas också av regeringens planer på att höja mervärdesskatten på inträdesbiljetter till föreställningar med rentav fyra procentenheter 2025. Kultur- och konstfältet är mycket beroende av varandra, och varje enskild miljon har en enorm betydelse för hela nätverket. De aktörer som omfattas av statsandelssystemet är också beroende av det fria fältets verksamhetsmöjligheter och tvärtom. Nu försvagas de båda.

### *Statsunderstöd för kultur och konst*

Kultur- och konstfältet har länge levt i knapphet, och coronatiden försämrade utsikterna och verksamhetsmöjligheterna inom branschen ytterligare. Det har försämrat inte bara möjligheterna till att skapa kultur utan också utkomsten för aktörer inom kulturbranschen samt deras finansiering och välbefinnande i arbetet och överlag. En tillräcklig statlig finansiering av konst och kultur måste tryggas, om vi också i fortsättningen ska ha finländsk kultur.

Det finns inte någon konst och kultur utan att det finns någon som skapar dem. Det fria fältet för konst och kultur är en viktig arbetsgivare i synnerhet för frilansare. I synnerhet den performativa konsten återhämtar sig fortfarande från coronapandemin och behöver fortfarande långsiktigt stöd och andra åtgärder efter coronapandemin samt förutsägbar finansiering, inte kortsiktiga och kraftiga nedskärningar.

Enligt regeringen åtnjuter barn- och ungdomskulturen specialskydd och det anvisas inga nedskärningar i den, men dessa omfattande nedskärningar kommer oundvikligen att påverka också barns och ungdomars kultur, eftersom nedskärningarna direkt påverkar dess upphovsmän.

Kulturbranschen är en viktig arbetsgivare och regeringens nedskärningar ökar arbetslösheten inom kultursektorn. Kultur- och konstfältet är också en viktig livskraftsfaktor vars inverkan på sysselsättningen och verksamhetsmöjligheterna också inom andra branscher, såsom turism-, transport- och restaurangbranschen, är betydande.

Ur ett regionalt perspektiv är skillnaderna inom Finland mycket stora. Ekonomiskt starka regioner kan satsa på kulturtjänster och verksamhetsmiljöer som främjar kreativitet. Regeringens nedskärningar försämrar också kulturens regionala tillgänglighet ytterligare. För små aktörer inom kultur- och konstbranschen kan även små nedskärningar ha ödesdigra konsekvenser för verksamhetsförutsättningarna.

Kommunerna kan inte ensammana ansvara för finansieringen av konst och kultur, eftersom kommunernas situationer är väldigt olika, och det inte går att på detta sätt trygga nationellt tillräckliga kulturtjänster. Dessutom finns det risk för att statens kulturnedskärningar multipliceras i kommunerna, om också kommunerna samtidigt som regeringen skär ned på kultur.

## Utlåtande KuUU 11/2024 rd Avvikande mening 3

Kultursektorn skapar också välfärd, vilket innebär omfattande positiva effekter på demokratin, medborgarnas aktivitet och andra förutsättningar för ett gott liv, såsom psykisk hälsa. Konstorien- terade metoder är populära och effektiva som en del av rehabilitering.

Kulturen spelar också en viktig roll som hobbyverksamhet bland folk i alla åldrar. Det behövs dock kulturproffs också för att ordna hobbyverksamhet. Genom nedskärningarna i det fria bild- ningsarbetet har regeringen redan försvagat möjligheterna att utöva kultur.

Regeringen lämnar i höst en kulturpolitisk redogörelse till riksdagen, och i det utkast till redogö- relse som är under remissbehandling är målet att en mångfaldig och tillgänglig kultur ska tillhöra alla oberoende av bakgrund, språk, ort, ålder eller ekonomiska resurser. Regeringens nedskär- ningar i kultur leder till en helt annan riktning.

### *Kompensation för kopiering för enskilt bruk*

Regeringen skrotar kompensationen för privatkopiering genom att halvera den genom en ned- skärning på 5,5 miljoner euro. Kompensation för privatkopiering är den kompensation som beta- las till upphovsmännen för att var och en lagligen får kopiera verk för eget bruk. En del av kom- pensationen för privatkopiering går direkt till upphovsmännen och konstnärerna, medan en an- nan del finansierar verksamheten vid centren för främjande av kultur.

Kompensationsavgiften är inte ett vanligt kulturanslag enligt prövning. Utöver upphovsrättsla- gen förutsätter också EU:s direktiv om upphovsrätt i informationssamhället att rättsinnehavarna får rimlig kompensation för privatkopiering. Begreppet ”rimlig kompensation” som avses i direk- tivet begränsar regeringens möjligheter att enligt prövning minska anslaget exempelvis på grund av de allmänna statsfinansiella sparbehoven.

Kompensationen för privatkopiering är en viktig fråga för konstnärernas utkomst och för många regionala kulturproduktioner och kulturevenemang. Kopieringen orsakar betydande inkomst- bortfall för upphovsmän till immateriellt innehåll, och inte ens den nuvarande kompensationsni- vån räcker tillnärmelsevis till för att täcka inkomstbortfallet. Regeringens nedskärning är liten i förhållande till statsbudgeten men den har stora konsekvenser.

Kompensationssystemet måste reformeras så att vi bättre kan trygga förutsägbarheten och konti- nuiteten för upphovsmännen och den kreativa branschen. Även om kompensationen har en gam- maldags benämning, behövs den mer än någonsin.

Målet har länge varit att se över kompensationsystemet så att det motsvarar dagens omvärld. Ge- nom att plötsligt skrota nivån på kompensationen leder regeringen utvecklingen i fel riktning i stället för att lyssna på branschen och omsorgsfullt planera en reform av kompensationsystemet.

### *Motion och idrott*

Regeringens nedskärningar i motion och idrott försvagar möjligheterna att främja och upprätthå- la en fysiskt aktiv livsstil bland medborgarna. Det finns en risk för att nedskärningarna i motion

## Utlåtande KuUU 11/2024 rd Avvikande mening 3

och idrott multipliceras i kommunerna, om både staten och kommunerna minskar stödet till motion under de kommande åren.

Största delen av kommunerna bedömer redan nu att behovet av att iståndsätta idrottsanläggningar eller reparationskulden är ett betydande problem i den egna kommunen. Även om kommunerna till stor del står för kostnaderna för byggandet av idrottsanläggningar, har statligt stöd stor betydelse till exempel för inledandet av ombyggnadsprojekt. På grund av regeringens nedskärningar i motion och idrott förblir många idrottsanläggningar obbyggda eller orenoverade. Det är också fråga om att sörja för idrottsanläggningarnas mångsidighet, tidsenlighet och säkerhet.

Dessutom drabbas motion och idrott av en betydande höjning av mervärdesskatten på motions-tjänster från 10 procent till 14 procent 2025. Detta höjer priset på motionsaktiviteter och försämrar situationen för idrottsföreningar och idrottsföretag. Regeringen har inte bedömt de sammanlagda konsekvenserna av skattepolitiken och nedskärningarna i motion och idrott exempelvis för barn och unga, då den samtidigt försämrar den ekonomiska situationen för många familjer med låga inkomster. Kostnaderna för hobbyer har stigit kraftigt under de senaste åren, och regeringens politik påskyndar denna utveckling.

Motion och idrott hänger inte enbart på statsbidrag utan arbetet på gräsrotsnivå och volontärernas insatser spelar en viktig roll. Den statliga finansieringen är dock en viktig motor för att arbetet ska kunna hållas igång. De krympande resurserna utgör ett allvarligt hot mot idrottsaktörernas långsiktiga arbete för att främja en rörlig livsstil. Osäkerheten i finansieringen av motion och idrott försvårar också planeringen av verksamheten på lång sikt.

Fysisk inaktivitet kostar samhället över 4,7 miljarder euro årligen. I regeringsprogrammet för regeringen Orpo identifieras väl att motion stärker välbefinnandet och förbättrar funktionsförmågan samt hjälper till att lära sig nytt. I sitt program lovar regeringen att främja en fysiskt aktiv livsstil genom ett separat program som inbegriper alla förvaltningsområden. Regeringens nedskärningar i motion och idrott står i skarp kontrast till skrivningarna i regeringsprogrammet.

### *Ungdomsområdet*

Ungdomsarbete är ett litet område i statsbudgeten, men det omfattar stora och viktiga frågor. Ungdomsarbetet stöder unga i vardagen och genom det får många ungdomar hjälp med till exempel frågor som gäller framtidsval och den egna utvecklingen. Till ungdomen hör många vändpunkter och övergångar från en livsfas till en annan. Under dessa behöver många ungdomar hjälp och stöd för sin uppväxt, utveckling, självständighet och sitt deltagande. Särskilt viktigt är ungdomsarbetet för dem som inte har en trygg vuxen i sitt liv eller som har en stor belastning och svåra livssituationer i familjen. Ungdomsarbete är viktigt också när det gäller att ingripa i generationsöverskridande utslagning.

Ungdomsarbete är lågtröskelverksamhet där också många frivilliga deltar. Vid sidan av dem behövs det dock också yrkesutbildade personer på ungdomsområdet för att sköta verksamheten. Nedskärningarna i ungdomsarbetet drabbar dock i stor utsträckning också det civila samhället, vilket är irrationellt ur ekonomisk synvinkel. Genom ungdomsarbete kan man på ett kostnadseffektivt sätt producera tjänster, verksamhet och stöd till ungdomar.

**Utlåtande KuUU 11/2024 rd**  
**Avvikande mening 3**

Nedskärningarna i ungdomsarbetet ökar ojämlikheten bland ungdomarna och minskar mötena med kompisarna. Experter som arbetar med unga bedömer att nedskärningarna i ungdomsarbetet drabbar särskilt hårt unga som bor på landsbygden och unga som redan är i utsatt ställning.

Att stödja ungdomsarbete är också alldeles utmärkt mentalvårdspolitik. Genom det stödjer man till exempel ungdomar som är beroende av rusmedel eller som är självdestruktiva. Nedskärningarna i ungdomsarbetet ökar illabefinnande och utslagning bland unga. Regeringen gör nedskärningar i ungdomsarbetet under flera år. Nedskärningarnas konsekvenser för utslagningen av unga och därigenom för statsfinanserna måste bedömas.

***Avvikande mening***

Jag föreslår

*att riksdagen ökar moment 29.20.20 med 120 000 000 euro för att dra in besparingen inom yrkesutbildningen och för att utveckla utbildningen,*

*att riksdagen minskar moment 29.70.55 med 161 000 000 euro för att bibehålla bostadsbidraget för studerande inom det allmänna bostadsbidraget,*

*att riksdagen ökar moment 29.80.31 med 10 900 000 euro för statsandelar och statsunderstöd för driftskostnader för scenkonst och museer,*

*att riksdagen ökar moment 29.80.50 med 6 500 000 euro för understöd för att främja konst och kultur,*

*att riksdagen ökar moment 29.80.41 med 5 500 000 euro för kompensation för kopiering för enskilt bruk,*

*att riksdagen ökar moment 29.90.51 med 11 000 000 euro för att främja en fysiskt aktiv livsstil och motionsförhållandena,*

*att moment 29.91.50 ökas med 4 000 000 euro för främjande av ungdomsarbete, och*

*att finansutskottet i övrigt beaktar det som sägs ovan.*

Helsingfors 24.10.2024

Pia Lohikoski vänst



## Utlåtande KuUU 11/2024 rd Avvikande mening 4

### Avvikande mening 4

#### Motivering

Regeringen Orpos ekonomiska politik och budgetproposition för 2025 investerar inte tillräckligt i framtiden, dvs. på barns och ungas välbefinnande, kompetens och utbildning. Den känner inte heller igen kultursektorns och de kreativa branschernas potential.

Vi noterar dessutom att många åtgärder som görs under avregleringens täckmantel i praktiken är nedskärningar i utbildningen. Utbildningen skulle omfattas av regeringens specialskydd, men det syns tyvärr inte i denna budgetproposition. Däremot riktas omfattande nedskärningar särskilt till yrkesutbildning och de studerandes utkomst samt till kulturbranschen. Betydande nedskärningar riktas också till fortbildning av lärare och finansiering av kommunerna.

#### *Fortbildning för lärare*

Kompetenta och kunniga lärare är en hörnsten i det finländska utbildningssystemet. I Finland vilas ett lyckat genomförande av läroplanen i hög grad på lärarnas pedagogiska kompetens och på friheten i att genomföra planen. Det föränderliga samhället förutsätter också att lärarnas kompetens utvecklas, och därför är det obegripligt att regeringen har beslutat skära ned både Utbildningsstyrelsens och regionförvaltningsverkens finansiering till ett belopp av 14,16 miljoner euro i fråga om fortbildning av lärare. Detta har konsekvenser för hela utbildningssystemet, från småbarnspedagogik till högskoleutbildning och fritt bildningsarbete.

Avskaffandet av fortbildningen inverkar väsentligt på genomförandet av utbildningsreformerna, såsom reformen av stödet för lärande. Fortbildning för lärare behövs för närvarande inte bara för att stödja inläringen utan också bland annat för att förankra rekommendationerna för artificiell intelligens, för att driva engelskspråkiga utbildningsformer och för att stärka kunnandet om emotionella färdigheter och likabehandling.

#### *Utbildningsstyrelsen*

I budgetpropositionen föreslås omfattande besparingar på 18,7 miljoner euro i Utbildningsstyrelsens omkostnader samt i statsandelar och statsunderstöd. Utbildningsstyrelsen har uttryckt allvarlig oro över försämringen av den ekonomiska situationen och över hur besparingarna påverkar skötseln av Utbildningsstyrelsens kärnuppgifter som en central nationell expertmyndighet och utvecklare av undervisningen, som producent av digitala tjänster och informationsresurser samt som genomförare och verkställare av utbildningspolitiska reformer.

#### *Småbarnspedagogik*

Inom småbarnspedagogiken skapas en grund för hela lärstigen och skapas förutsättningar för ett gott liv som stöd för många slags familjer och barn. Med tanke på att förbättra inlärningsresultaten är det ytterst viktigt att upprätthålla och vidareutveckla kvaliteten på och delaktigheten i småbarnspedagogiken. Regeringens planer på att slopa både skyldigheten att utarbeta lokala planer

## Utlåtande KuUU 11/2024 rd Avvikande mening 4

för småbarnspedagogik och rapporteringen om fortbildningen av lärare kan enligt utlåtanden försämrade kvaliteten på småbarnspedagogiken.

Dessutom är regeringens plan att slopa de individuella likabehandlingsplanerna för småbarnspedagogiken ohållbar. Det finns bevis på att det också inom småbarnspedagogiken förekommer till exempel rasism och funkofofi, det vill säga diskriminering och mobbning av personer med funktionsnedsättning. Sloandet av likabehandlingsplanerna är inkonsekvent lagstiftning vars spareffekter är försumbara i statsfinanserna och tillsammans med sloandet av finansieringen av fortbildningen för lärare försvagar åtgärden likabehandlingen inom småbarnspedagogiken och undergräver samtidigt grunden också för senare lärostadier. Genom avreglering borde man sträva efter att kommunerna bättre skulle kunna sköta sina uppgifter, men i stället försvagar dessa avregleringar skötseln av uppgifterna.

Det ekonomiska läget i kommunerna utmanar genomförandet av högklassig småbarnspedagogik. Strikta dimensioneringar, kommunernas besparingar och den stora personalbristen gör att vardagen inom småbarnspedagogiken i synnerhet i tillväxtkommunerna är splittrad och personalen måste byta från en grupp till en annan under en dag. Regeringen bör främja kvaliteten på småbarnspedagogiken genom att stärka den kommunala ekonomin och införa en mindre dimensionering (1:7) också för över tre-åringar som deltar i småbarnspedagogiken på deltid, vilket också skulle vara i linje med ett medborgarinitiativ.

Övergångsskedena är viktiga under barnens skolgång, och så är det också i fråga om förskoleundervisningen. Regeringen bör utifrån resultaten av det tvååriga försöket med förskoleundervisning fortsätta att utveckla den tvååriga förskoleundervisningen.

Vi är fortfarande mycket oroade över den utmanande personalsituationen inom småbarnspedagogiken. Därför är det mycket viktigt att budgeten har kompletterats med finansiering som syftar till att avhjälpa personalbristen inom småbarnspedagogiken. Det bör dock beaktas att många andra åtgärder av regeringen påverkar arbetsförhållandena för personalen inom småbarnspedagogiken. Till exempel avregleringen i fråga om planeringsskyldigheterna inom småbarnspedagogiken lindrar de facto inte arbetsbördan, utan ökar den och tar bort resurserna. Likaså försvagar exempelvis den exportdrivna lönemodellen möjligheterna till löneutveckling, vilket kan inverka på branschens attraktions- och hållkraft. Det har bedömts att den exportdrivna lönemodellen i fortsättningen kommer att medföra en allt större lönekonkurrens inom branschen och därigenom en allt större personalomsättning.

### *Grundläggande utbildning*

Vi instämmer i utskottets utlåtande om ökningen av antalet årsvekotimmar i grundskolan med tre timmar. De lektioner i läs- och skrivkompetens samt matematik som har lagts till på den grundläggande utbildningens lägre klasser för att stärka kunnandet behövs mycket och är viktiga för att vända nedgången i inlärningsresultaten. Syftet med tilläggssatsningarna är att alla unga som går ut grundskolan ska ha tillräckliga grundläggande kunskaper och färdigheter för studier på andra stadier.

## Utlåtande KuUU 11/2024 rd Avvikande mening 4

Vi hoppas att regeringen snart också lämnar en proposition enligt regeringsprogrammet om möjligheten till tvåårig förberedande undervisning för elever som behöver det, eftersom man med hjälp av den stärker de nyanlända barnens språkkunskaper och möjligheter att klara sig i skolan. Förberedande undervisning ska ordnas vid närskolan där elevens skolgång fortsätter och integrationen möjliggörs från och med den tidpunkt då eleven börjar i den finska skolan.

Vi välkomnar också att regeringen höjer hemkommunsersättningen till privata utbildningsanordnare till 100 procent och förenhetligar anordnarnas skyldigheter att ge särskilt stöd. Eftersom höjningen av hemkommunsersättningen ändå inte gäller statliga skolor eller universitetets övnings-skolor, bör propositionen korrigeras så att den även skulle gälla dessa både i fråga om givandet av stöd och finansieringen. Också i dessa skolor finns det elever som behöver stöd och i synnerhet övningsskolornas uppgift i samband med lärarutbildningen förutsätter att stödbehoven för lärande möts och att genomförandet av stödet övas också före övergången till arbetslivet. Praktikanterna skulle också dra nytta av erfarenheter av förberedande undervisning och dessa elevers integration i vanliga klasser.

### *Jämlikhetsfinansiering och stöd för lärande*

Vi anser att det är ytterst viktigt att regeringen satsar på jämlikhetsfinansiering till småbarnspedagogiken och undervisningen. Enligt Nationella centret för utbildningsutvärdering kan grundskolan inte ensam lösa de sjunkande inlärningsresultaten, eftersom den sjunkande utvecklingen av inlärningsresultaten har ett bredare samband med lärande, välbefinnande och samhällsliga faktorer.

Vi vill också påpeka att fostran och utbildning inte kan särskiljas från resten av livet och samhället. Utöver nedskärningarna i utbildningen återspeglas regeringens många beslut som försämrar barns, ungas och barnfamiljers välfärd, såsom nedskärningarna i bostadsbidraget och utkomststödet, i skolgången. Familjens ekonomiska situation hänger samman med även barns välbefinnande, hälsa, ork och resurser. Till exempel barnfamiljsfattigdom har konsekvenser som sträcker sig över flera generationer.

I Nationella centret för utbildningsutvärderings utvärderingar har det konstaterats att det finländska utbildningssystemet för närvarande inte kan garantera alla studerande med invandrabakgrund tillräckliga färdigheter för utbildning och arbetslivet. Nationella centret för utbildningsutvärdering har konstaterat att det med tanke på integrationen i det finska samhället är viktigt att alla personer med invandrabakgrund, såväl barn, unga som vuxna, har en reell möjlighet att lära sig och studera finska eller svenska och känna sig delaktiga i det finska samhället. Det är viktigt att identifiera språkets betydelse i undervisningen, lärandet och läroanstaltens verksamhetskultur.

Regeringen förnyar stödet för lärande inom förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen samt på andra stadiet. Reformen är väntad och innehåller också en viktig tilläggsresurs för finansieringen av alla stadier. Regeringen bör med kraftfullare medel säkerställa att den finansiering som nu genomförs med allmän täckning i slutändan de facto fullt ut riktas till stödet för lärande i kommunerna. När de finansiella situationerna i kommunerna också annars är osäkra är det uppenbart att kommunerna har ett tryck på att täcka sina befintliga finansieringsbehov.

## Utlåtande KuUU 11/2024 rd Avvikande mening 4

Eftersom resurserna för stödet för lärande också är begränsade, har Nationella centret för utbildningsutvärdering rekommenderat att stödåtgärderna och behoven borde allokeras. Enligt Nationella centret för utbildningsutvärdering är elever med invandrabakgrund överrepresenterade i statistiken över särskilt stöd, vilket kan tyda på att stödbehovet i stället för verkliga inlärningsutmaningar har att göra med elevens kunskaper i skolans undervisningsspråk. (Laimi m.fl. 2024.) Detta behov beaktas delvis i reformen av stödet för lärande. Det är viktigt att det också anvisas tillräcklig finansiering för undervisning i det egna modersmålet för elever med ett främmande språk som modersmål och för undervisning i finska/svenska som andra språk samt för stödjande av den övriga undervisningen och att deras behov beaktas i undervisningsgruppens storlek.

En bra sak i budgetpropositionen är att regeringen riktar 5 miljoner euro till att förbättra invandrarvinnornas ställning och studiemöjligheter. I regeringens budgetproposition för 2025 har den dock riktats till statsunderstöd i stället för till statsandelar. Finlands Folkhögskolförening har kritiserat detta, eftersom statsandelsfinansieringen skulle vara resultatbaserad och möjliggöra utvecklingen av utbildningen på lång sikt. En allokering av finansieringen till statsandelarna skulle också underlätta finansieringen av utbildning för ukrainare. Även vuxna som får tillfälligt skydd har ett betydande behov av att ta del av tillräckliga språkstudier.

Vi är mycket bekymrade över nedskärningarna i produktionen av läromedel för barn och unga med intellektuell funktionsnedsättning. Vi instämmer i den delen av utskottets utlåtande där utskottet anser det vara nödvändigt att finansieringen av läromedelsproduktionen för barn och unga med intellektuell funktionsnedsättning tryggas för att läropliktslagens syfte kan nås också i fråga om denna grupp. Finansieringen till lättlästa läromedel är nödvändig också för att säkerställa likabehandlingen och jämlikheten i utbildningen.

### *Gymnasieutbildning*

Gymnasiernas finansiering drabbas även nästa år av en nedskärning på över 100 miljoner euro, då man inte rör vid gymnasiernas så kallade nedskärningselement. Varken regeringens budgetproposition eller regeringsprogrammet tar hänsyn till behovet av att åtgärda detta. Finlands Gymnasistförbund rf har beskrivit att nedskärningen består av ett avdrag på 996,13 euro i priset per enhet för gymnasieutbildning, dvs. det så kallade strukturella nedskärningselementet (23 b § i lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet). Bestämmelsen om nedskärningselementet blev till för mer än 10 år sedan som en temporär ändring i lagen. På grund av det avdrag som görs motsvarar finansieringen av gymnasieutbildningen inte de faktiska kostnaderna för utbildningen.

Det finansieringsunderskott som nedskärningselementet medför syns i gymnasiernas vardag bland annat i att utbudet av studier minskar, gruppstorlekarna ökar, stöd för lärande saknas, de studerande mår sämre och undervisningens kvalitet försämras. Dessa brister återspeglar sig också i de fortsatta studierna när de studerandes färdigheter försämras.

Regeringen har också föreslagit att skyldigheten att utarbeta en läsårsplan slopas och att bestämmelsen om samarbetet med vårdnadshavare ska bli mer flexibel. Avskaffandet av dessa normer undanröjer inte behovet av planering eller samarbete, och minskar således inte i praktiken arbetsbördan. Det är alltså återigen fråga om en nedskärning i utbildningen med avreglering som täck-

## Utlåtande KuUU 11/2024 rd Avvikande mening 4

mantel, som inte frigör kommunernas resurser utan försvagar dem. Läsårsplanerna är viktiga styrande dokument för gymnasieutbildningen på lokal nivå och de gör det möjligt för de studerande att påverka sin vardag och de stärker delaktigheten. För gymnasierna är utarbetandet av läsårsplanerna ett viktigt verktyg för att utveckla utbildningen. För de studerande möjliggör planerna påverkan på gymnasiernas vardag.

Det blir möjligt för en begränsad grupp gymnasiestuderande att avlägga studentexamen på engelska. Det här är en önskad ändring och som strikt avgränsad försvagar den inte finskans och svenskans ställning. Också möjligheten att välja konst- och färdighetsämnen i studentskrivningarna är en önskad reform. Den finansiering som dessa reformer kräver har täckts i propositionerna.

### *Yrkesutbildning*

Det särskilda skydd av utbildningen som regeringen lovat har misslyckats särskilt i fråga om yrkesutbildningen. Regeringen håller på att skära ned 120 miljoner euro i yrkesutbildningen, beloppet har rapporterats uppgå till rentav 150 miljoner euro, när besparingarna inom förvaltningen och det tidigare inledda slopandet av finansieringen av närvårdarutbildningen räknas med. Undervisningsbranschens fackorganisation OAJ har räknat ut att en besparing på 120 miljoner euro kalkylmässigt skulle innebära att 1 600 läraruppgifter dras in.

Regeringen hävdar att nedskärningarna riktas till vuxna som redan har en examen, men när läropliktiga och vuxenstuderande får samma undervisning är det i praktiken omöjligt att rikta nedskärningarna endast till vuxenstuderande. Nedskärningarna kommer därför oundvikligen att påverka kvaliteten på all yrkesutbildning.

I Finland råder det också brist på yrkesutbildad arbetskraft, och regeringens nedskärningar i yrkesutbildningen tillsammans med slopandet av vuxenutbildningsstödet kan ha stor inverkan på bland annat möjligheterna till omskolning och vidareutbildning för arbetslösa och i större utsträckning för vuxna i arbetslivet till exempel inom branscher där det råder brist på arbetskraft. Regeringens planer hotar ställningen för yrkes- och specialyrkesexamina. Också yrkesexamina och specialyrkesexamina har också i fortsättningen en viktig roll i kompetensutvecklingen som helhet, eftersom de utbildar arbetstagare till branscher och uppgifter för vilka det inte nödvändigtvis finns någon annan möjlighet till kvalificering. Många av dessa examina förutsätter grundutbildning och arbetserfarenhet, så de studerande är i huvudsak vuxna. Dessa examina betraktas inte heller som en höjning av utbildningsnivån, även om de utvecklar kompetensen.

Regeringens nedskärning i yrkesutbildningen bör återkallas och när styrningen och finansieringen av yrkesutbildningen reformeras på annat sätt bör möjligheterna för dem som behöver fortbildning och tilläggsutbildning att avlägga endast delexamina stärkas. En stor faktor när det gäller att uppdatera och stärka kompetensen hos vuxna utan att avlägga en ny examen vore också arbetsgivarnas större öppenhet än för närvarande när det gäller att påvisa färdigheter och kunnande också på annat sätt än som examina. Det skulle också underlätta för invandrare att komma in på arbetsmarknaden.

## Utlåtande KuUU 11/2024 rd Avvikande mening 4

Att möjliggöra yrkesutbildning för vuxna är också ett av de viktigaste sätten för kommunerna att lyckas med arbets- och näringsreformen. Det behövs verktyg för att matcha det regionala arbetskraftsbehovet och kompetensen hos de arbetslösa.

Särskild uppmärksamhet bör också fästas vid att det finns tillräckligt med platser i Hux-utbildningen och att de studerande har möjligheter till fortsatta studier efter den. Det har också framkommit behov av en rehabiliterande utbildningsform på andra stadiet.

### *Fritt bildningsarbete och kontinuerligt lärande*

I Finland saknar minst en halv miljon finländare tillräckliga grundläggande färdigheter, såsom läs-, skriv- och räknefärdigheter. Fritt Bildningsarbete rf har lyft fram att finländarna enligt Bildningsbarometern som publiceras hösten 2024 är oroad över att allmänbildningen, de grundläggande färdigheterna och de gymnastiska färdigheterna försvagas. Enligt Bildningsbarometern 2024 är 71 procent av respondenterna oroad över den sjunkande allmänbildningen och två tredjedelar (66 procent) av respondenterna är oroad över den försämrade läskunnigheten eller läsförståelsen. Nästan lika många (63 procent) är oroad över livskompetensen.

Det allmänna ska, enligt vad som närmare bestäms genom lag, säkerställa lika möjligheter för var och en att oavsett medellöshet enligt sin förmåga och sina särskilda behov få även annan än grundläggande utbildning samt utveckla sig själv. Regeringen försämrar dock avsevärt möjligheterna till kontinuerligt lärande. Regeringens nedskärningar i yrkesutbildningen och det fria bildningsarbetet i kombination med det tidigare avskaffade vuxenutbildningsstödet till och med hindrar en del vuxna från att utbilda sig. I flera folkhögskolor och idrottsutbildningscenter ordnas också yrkesutbildning. Därför inverkar de samtidiga nedskärningarna allt mer på läroanstalternas totala budgetar och på tillräckligheten av lärarnas undervisningstimmar.

Till det fria bildningsarbetet riktades historiskt stora nedskärningar för 2024, som redan har haft negativa konsekvenser för utbildningen. Studieccentralerna rf har framfört att nedskärningarna på 4,12 miljoner euro 2024 kalkylmässigt för studieccentralerna skulle innebära en minskning av utbildningarna med 4 500 utbildningar och 55 000 genomförda undervisningstimmar (jfr utfallet 2022). Konsekvenserna syns också i form av försämrad sysselsättning, sämre jämlikhet i utbildningen och i att den lokala medborgarverksamheten i synnerhet i glesbygden äventyras i och med att antalet kunniga frivilliga minskar.

Storleken på nedskärningarna i medborgarinstitutet var 12,5 miljoner euro. Medborgarinstitutets förbund har påpekat att en euro som investeras i ett medborgarinstitut enligt en undersökning som gjorts vid Östra Finlands universitet (Manninen et al. 2015) medför en nytta på cirka 3,4–5,6 euro för de studerande och samhället.

I budgetpropositionen för 2025 föreslås också en betydande nedskärning på över 18 procent, dvs. 202 000 euro, i det allmänna understödet till bildningsförbund som driver studieccentraler. Också undervisnings- och kulturministeriets och Utbildningsstyrelsens program för balansering av ekonomin har konsekvenser för även andra aktörer. Exempelvis är resurserna för tjänsteinnehavare inom det fria bildningsarbetet redan nu mycket små och det finns inte längre utrymme för att minska dem.

## Utlåtande KuUU 11/2024 rd Avvikande mening 4

Medborgarinstitutens förbund har också uttalat att det anser att Utbildningsstyrelsens beslut mitt under pågående år 2024 att handla i strid med ett av riksdagen godkänt anslagsbeslut och ett meddelande om ansökan om understöd visar prov på dålig förvaltningssed: Av sparskäl lät Utbildningsstyrelsen bli att dela ut lite över hälften (-584 000 euro) av kvalitets- och utvecklingsunderstöden till medborgarinstituten trots att beloppet av ansökta understöd överskred den summa som kunde ha delats ut. Den summa som reserverats för kvalitets- och utvecklingsunderstöden i budgeten för 2025 är densamma som den summa som blev kvar efter frysningen mitt under 2024. Förbundet föreslår att 600 000 euro ska återbetalas till statsbudgeten för 2025 för kvalitets- och utvecklingsunderstöd till medborgarinstitut.

Förbundet efterlyser också ett tillägg till finansieringen av studiesedlar för studier vid medborgarinstitut för att öka utbudet av utbildning som syftar till att förbättra bland annat de grundläggande färdigheterna och medborgarfärdigheterna till exempel för arbetslösa, personer med inlärningssvårigheter, invandrare och personer med låg grundutbildning. Den nuvarande nivån på finansieringen av studiesedlar är otillräcklig, eftersom understöd till exempel i år beviljades endast cirka 41 procent av de sökande. Medborgarinstitutens förbund föreslår därför att anslaget för studiesedlar för studier vid medborgarinstituten höjs för att studiemöjligheterna ska kunna tryggas på lika villkor också för dem som inte har råd med studier vid medborgarinstitut.

### *Studiestödets bostadstillägg*

Regeringen har föreslagit att andra studerande än sådana som är vårdnadshavare till ett barn ska överföras från det allmänna bostadsbidraget till studiestödets bostadstillägg den 1 augusti 2025. Målet har varit att förnya bostadstillägget så att det gynnar samboende och blir ekonomiskt attraktivt. Studiestödets bostadstillägg är beroende av hur den studerandes studier framskrider och det betalas inte under sommaren. Utöver denna proposition har regeringen fryst indexhöjningarna av studiestödet och höjt studielånets maximibelopp från 650 euro till 850 euro i månaden.

Till följd av överföringen minskar stödet för studerandenas boende med 98 euro i månaden. När man också beaktar nedskärningen av bostadstillägget 2024 är skillnaden i den studerandes utkomst upp till 170 euro i månaden jämfört med 2023. När man dessutom beaktar indexfrysningen av studiepenningen, är den sammanlagda effekten för en ensamstående myndig studerande 200 euro per månad år 2027.

Regeringens mål om billigare samboende har också omintetgjorts, eftersom regeringen har skurit ned investeringsunderstödet för grupper med särskilda behov från 120 miljoner till 63 miljoner redan 2024 och till 15 miljoner från och med 2025. Detta understöd har också använts för byggande av studentbostäder.

Enligt Studentbarometerns rapport om boende (2022) bor endast cirka en fjärdedel av de studerande i en studentbostad som är förmånligare än den allmänna hyresnivån, och det finns inte tillräckligt med studentbostäder för alla som behöver dem. Till exempel i huvudstadsregionen finns det uppskattningsvis cirka 100 000 studerande och Helsingforsregionens studentbostadsstiftelse sr (Hoas) har cirka 11 000 studentbostäder. Köerna till studentbostäderna är enorma. I början av hösten 2024 hade Hoas över 10 000 bostadsansökningar i kö och 1 580 studerande köade till bo-

## Utlåtande KuUU 11/2024 rd Avvikande mening 4

städer som ägs av studentkåren vid Aalto-universitetet. Båda aktörerna hade redan hyrt ut alla lediga bostäder och bostäder som skulle bli lediga.

Totalreformen av studiestödet pågår ännu och det att regeringen i det här skedet framskrider med övergången till bostadstillägg studerande är mycket skadligt med tanke på förutsättningarna för reformen. Propositionen bör återtas.

Nedskärningarna i de studerandes försörjning görs i en situation där en stor del av de studerande redan mår dåligt och många redan före nedskärningen i studiestödets bostadstillägg är oroad över sin försörjning.

Var tredje högskolestuderande lider av symtom på ångest och depression. De studerandes psykiska symptom och belastning var relativt sett större än hos hela vuxenbefolkningen. (Studien om högskolestuderandes hälsa och välbefinnande (KOTT) 2021 och 2024) Cirka en femtedel av de studerande uppgav att deras utkomst hade varit mycket knapp och osäker under de senaste 12 månaderna. Under det senaste året uppgav en fjärdedel att de varit rädda för att maten skulle ta slut på grund av brist på pengar och nästan var femte studerande uppgav att de prutat ned sina läkemedelsutgifter. (KOTT 2024) Nu är det inte rätt tid att skära ned i de studerandes försörjning.

### *FoU-finansiering och nybörjarplatser vid högskolor*

Det är positivt att man håller fast vid nivån på den parlamentariskt förhandlade finansieringslösningen för FoUI-verksamhet. Finlands mål är att höja forsknings- och utvecklingsfinansieringens andel till fyra procent av bruttonationalprodukten före 2030. Forsknings-, utvecklings- och innovationsverksamhet (FoUI) spelar en avgörande roll i att öka produktiviteten, förnya näringslivet och skapa välfärd.

Tillväxt uppstår inte utan satsningar på FoUI-verksamhet. Partierna har kommit överens om en färdplan där man slagit fast att investeringarna i FoUI-verksamhet ska utgöra fyra procent av bruttonationalprodukten före 2030. Det kräver betydande tilläggsfinansiering från den offentliga sektorn, men minst två tredjedelar av de ökade investeringarna bör komma från den privata sektorn.

Den offentliga sektorn bör rikta FoUI-medlen till områden som de privata aktörerna inte investerar i, i första hand till grundforskning. Annars finns det en risk för att FoUI-finansieringen blir ett ineffektivt stöd som snedvrider och förslöar marknaden. Det gagnar inte någon.

FoU-finansieringen riktas starkt till företag, medan FoUI-verksamheten också kräver grundforskning. Vi skulle rikta mer finansiering också till högskolorna och i synnerhet till deras basfinansiering och grundforskning för att stärka grunden för FoUI-verksamheten. Det uppstår inga innovationer utan stark grundforskning och grundligt förarbete. Dessutom är det viktigt att identifiera att toppforskning inte uppstår utan toppförmågor. Också av denna orsak behövs det akuta satsningar på att locka till sig internationella studerande och forskning samt öka antalet utbildningsplatser. Utan dessa kommer satsningarna på forskning, innovationer och utveckling inte att ha något genomslag.



## Utlåtande KuUU 11/2024 rd Avvikande mening 4

Vi håller med Finlands universitetsrektorers råd UNIFI rf om att Business Finlands finansiering också bör riktas till förkommersiella forskningsprojekt som nätverkar med näringslivet och som bedrivs av forskningsorganisationer som bedriver offentlig forskning och av vilka det inte krävs någon omedelbar exportpotential.

FoU-satsningar bör också riktas till utveckling av arbetet inom den offentliga sektorn. Sådana behov har framförts av statsförvaltningens olika delområden från social- och hälsovårdsministeriet till skyddspolisens.

Regeringen ökar högskolornas nybörjarplatser inom behövliga branscher, bland annat inom småbarnspedagogiken och medicinen. För att höja utbildningsnivån till det mål på 50 procent av befolkningen som uppställts i redogörelsen eller till de 60 procent som bedömts motsvara behovet behövs det dock betydligt fler nybörjarplatser. Det är brist på t.ex. skolpsykologer och speciallärare samt lärare i naturvetenskaper.

### *Ungdomsarbete och hobbyer*

Nedskärningar som drabbar unga är som att skära ned på framtiden, men trots det har regeringen Orpos nedskärningar drabbat också de unga. I och med nedskärningarna i hobby- och organisationsverksamheten försvagas de ungas delaktighet i samhället väsentligt, vilket också har konsekvenser för de ungas välbefinnande. Anslagen för ungdomsarbete minskas med cirka 4 procent 2025 jämfört med 2024. Trots att regeringen minskade nedskärningarna i ungdomsorganisationerna, minskar finansieringen på ungdomsområdet med över 15 procent jämfört med början av regeringsperioden.

Ungdomssektorns takorganisation i Finland Allians rf har konstaterat att konsekvenserna av de nedskärningar som drabbar unga sträcker sig till tre nivåer. Den första nivån är direkt vardagen för ungdomarna i Finland, den andra är ungdomsarbetets möjligheter att stödja de unga tillräckligt och den tredje nedskärningarnas konsekvenser för framtiden för hela samhället. När man frågar de unga själva uppskattade nio av tio unga som omfattas av ungdomsarbete att en minskning av ungdomsarbetet skulle ha negativa konsekvenser på deras vardag. 40 procent skulle inte längre ha en grupp som de hör till, mer än hälften skulle träffa sina kompisar mer sällan och en tredjedel skulle bli utan betydelsefulla vuxna i sitt liv. Dessa är oroväckande siffror.

Hälften av de riksomfattande organisationerna på ungdomsområdet tror att de på grund av nedskärningarna inom ett år kommer att bli tvungna att minska personalen och därmed ungdomsverksamheten och stödet till unga. De största förlorarna i denna situation är unga som hör till minoriteter och bor i glesbygden. Ojämligheten mellan barn och unga ökar ytterligare.

Regeringen bör dra tillbaka nedskärningarna i ungdomsarbetet.

Finlandsmodellen för hobbyverksamhet bör utvecklas så att hobbyer i föreningar, organisationer eller till exempel inom den grundläggande konstundervisningen möjliggörs, så att barn och ungdomar om de så önskar kan fortsätta inom samma gren och med samma grupp från år till år. Det är just grupper och fortgående mänskliga relationer som förebygger utslagning. Den lösning som nu har genomförts genom konkurrensutsättning i flera kommuner tryggar inte permanenta grupper,

## Utlåtande KuUU 11/2024 rd Avvikande mening 4

mångsidigt utbud av grenar och verksamheter och inte heller medellösa barns och ungas tillgång till samma hobbyer med andra barn.

### *Grundläggande konstundervisning*

I budgetpropositionen för 2025 föreslås en nedskärning på cirka 2,2 miljoner euro, det vill säga en minskning på över 20 procent för riksomfattande sammanslutningar inom konst- och kulturbranschen. Sådana är till exempel Förbundet för grundläggande konstundervisning i Finland rf och dess medlemsorganisationer. Förbundet påpekar att det inte längre går att hitta sparobjekt i organisationerna. Antalet anställda är redan minimalt, 0,5—2,2 årsverken per organisation. Till exempel nästan 75 procent av kostnaderna för Förbundet för grundläggande konstundervisning i Finland rf är personalkostnader och man har redan avstått från bland annat verksamhetslokalerna.

Dessutom föreslås det att det behovsprövade stödet för grundläggande konstundervisning sänks med 100 000 euro. För dessa läroanstalter som inte får statsandel finns det inte något annat statligt stöd. Förbundet för grundläggande konstundervisning i Finland rf har framfört att det är mycket kortsiktigt att sträva efter att minska stödet i denna skala (-25 procent), när stödnivån efter flera års försök först nyligen har fått höjt till ens 400 000 euro. För att den grundläggande konstundervisningen ska kunna svara på utmaningarna med den ökade ojämlikheten mellan regionerna och köerna i tillväxtstäderna samt målet att nå en målgrupp som blir allt mer mångkulturell, måste läroanstaltsnätverket inom den grundläggande konstundervisningen stärkas i stället för att försämrats. De föreslagna nedskärningarna strider också klart mot regeringsprogrammet. I enlighet med regeringsprogrammet är syftet med den pågående revideringen av lagen om grundläggande konstundervisning och finansieringssystemet att förbättra den grundläggande konstundervisningens tillgänglighet med beaktande av olika konstområden. De föreslagna nedskärningarna står i bjärt kontrast med detta mål.

Rapporten från enkätundersökningen om kulturhobbyernas inverkan (Kulttuuriharrastamisen ko-etut vaikutukset -selvitys) visar att kulturhobbyerna har många positiva effekter särskilt för barn och unga. Av de elever inom grundläggande konstundervisning som besvarade enkäten upplevde 99 procent att de får glädje av att lära sig, 97 procent upplevde att de i sin hobby blir accepterade sådana som de är, 98 procent upplevde att de blir på gott humör tack vare sin hobby och 93 procent upplevde att de får använda fantasin i sin hobby. Att möta utmaningar, få bättre självkänsla eller en positivare bild av sig själv upplevdes vara till nytta också bland annat i skolan, arbetslivet och andra hobbyer. Av respondenterna under 16 år hade 83 procent fått nya kompisar och av de respondenter som är äldre än det hade 86 procent fått nya kompisar. Svaren visar att konsthobbyns betydelse för uppbyggnaden av den egna identiteten upplevs vara betydande.

### *Motion och idrott*

I regeringens budgetproposition för 2025 minskar idrottsbudgeten med cirka 11 miljoner euro, dvs. med cirka 7 procent jämfört med budgetpropositionen för 2024. Detta är ett mycket oroväckande exempel på nedskärningar i förebyggande åtgärder. Fysisk inaktivitet kostar årligen över 3 miljarder euro och det att befolkningen rör sig allt för lite är en av de centrala utmaningarna för det finländska samhället redan nu, och i framtiden kommer utmaningen att till och med fördubb-

## Utlåtande KuUU 11/2024 rd Avvikande mening 4

las. Bara cirka en tredjedel av barnen och de unga, en fjärdedel av de vuxna och bara färre än en femtedel av de äldre motionerar tillräckligt mycket med tanke på hälsan.

Största delen av nedskärningarna inom idrott och motion gäller byggande av idrottsanläggningar, vars anslag minskar med nästan 10 miljoner euro. Detta tillsammans med kommunernas svaga ekonomiska situation är en utmaning för till exempel skol- och vardagsmotion. Utvecklingsstödet för föreningsverksamhet minskar med 0,5 miljoner euro. Anslagen för byggande av idrottsanläggningar och föreningsstöd sjunker till den lägsta nivån under den senaste tioårsperioden. Så pass stora nedskärningar kommer oundvikligen att synas i möjligheterna att främja motion och idrott.

Statens idrottsråd påpekar att det utöver nedskärningarna i idrottsanslagen samtidigt kommer att införas höjningar av mervärdesbeskattningen som också påverkar idrottsbranschen och motionsmöjligheterna. Den allmänna mervärdesskattesatsen (inkl. motionstjänster som innehåller undervisning och handledning) steg från 24 procent till 25,5 procent den 1 september 2024 och höjningen av den sänkta mervärdesskattesatsen (inkl. tjänster som möjliggör idrott samt inträdesavgifter till idrottsevenemang) från 10 procent till 14 procent kommer att träda i kraft den 1 januari 2025. Särskilt höjningen av den lägre skattesatsen är en åtgärd som går i helt fel riktning.

Enligt Statens idrottsråd kommer höjningarna av mervärdesskattesatserna att påverka kostnadsnivåerna för idrottsföreningarnas och idrottsföretagens verksamhet samt kostnaderna för hobbyerna. Statens idrottsråd anser det vara viktigt att de sparåtgärder som vidtas inom motion och idrott riktas så att deras inverkan på själva idrotten och motionen blir så liten som möjligt.

På grund av nedskärningarna i budgeten letar till exempel Forststyrelsen efter besparingar i upprätthållandet av infrastrukturen i strövområden och möjligheterna till gång och cykling utvecklas allt för långsamt medan projekten inom biltrafiken kilar förbi dem. Ministerierna borde i högre grad förpliktas att på allvar leta efter åtgärder för att öka den fysiska aktiviteten.

### *Kulturbranscher och kreativa branscher*

"Tillväxten inom kulturbranschen stöder hela samhället och stärker dess välfärd, kreativitet och hållbarhet, står det i regeringsprogrammet för regeringen Orpo. Genom att skära ned på förutsättningarna för arbete inom den kreativa sektorn eller utan att göra investeringar är det dock svårt att utvidga den kreativa sektorn, skapa mer högklassigt innehåll för export eller hålla fast vid de många sätten på vilka kulturen stöder samhället, konstaterar Sanasto i sitt utlåtande.

Kulturaktörerna är oroad, eftersom regeringen undergräver inte bara kultur- och konststrukturerna genom att skära ned i infrastrukturen, såsom teatrar och museer, utan också utkomsten för dem som skapar kultur och konst.

Regeringen har inte presenterat några konsekvensbedömningar av de sammanlagda konsekvenserna av nedskärningarna i kultur, det fria bildningsarbetet och Yle samt höjningen av mervärdesskattesatserna för kultur.

## **Utlåtande KuUU 11/2024 rd**

### **Avvikande mening 4**

Till undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde riktas 17,4 miljoners besparingar i statsunderstöden. Nedskärningen är uppdelad så att 10,9 miljoner euro riktas till scenkonst och 3 miljoner euro till statlig finansiering av museer.

Finansieringen av konsten spelar redan nu bara en liten roll i statsbudgeten, medan nedskärningarnas konsekvenser för de drabbade är enorma. Enligt Finlands Teatrar rf motsvarar till exempel nedskärningen på 10 miljoner euro hela statsandelen för över 20 små teatrar, vilket i praktiken innebär att dessa konstinstitutioner måste stängas. Det faktum att även kommunernas ekonomi stramas åt minskar deras möjligheter att kompensera statens nedskärningar. Helsingfors torde vara den enda kommunen som klarar av att göra det.

Till de understöd som undervisnings- och kulturministeriet delar ut riktas också en nedskärning på 6,5 miljoner euro som gäller riksomfattande sammanslutningar inom konst- och kulturbranschen, investeringar i kulturlokaler, främjande av film, audiovisuell kultur och kreativt innehåll, internationellt samarbete och dialog mellan olika kulturer samt museer. Till exempel Museiverkets anslag till organisationerna inom musei- och kulturarvssektorn minskar med 90 000 euro. Dessa nedskärningar är ett hårt slag mot branschen, som ändå förbättrar människornas välbefinnande och bidrar till att upprätthålla försörjningsberedskapen och bevara kulturarvet. Centret för konstfrämjande bedömer själv att storleken på nedskärningarna i de understöd inom kulturbranschen som det kan dela ut är till och med 4,9 miljoner euro, vilket motsvarar 10 procent av centrets anslag.

Utöver direkta nedskärningar påverkas kultur- och konstbranschen och kulturarbetarna bland annat av höjningarna av mervärdesskattesatserna, nedskärningarna i den sociala tryggheten samt slopandet av kompensationen för privatkopiering. De ekonomiska olägenheterna till följd av regeringens nedskärning i kompensationen för privatkopiering uppskattas vara till och med 8 gånger större än besparingarna till följd av nedskärningen. Enligt en beräkning av politices doktor Pasi Holm, ledande expert på FCG, kan den faktiska ekonomiska skadan av nedskärningen i kompensationen för privatkopiering med 5,5 miljoner euro uppgå till så mycket som 45,9 miljoner euro.

Avsikten är att under hela regeringsperioden skära ner statsunderstöden med 150 miljoner euro inom undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde. Enligt Kultur- och konstområdets centralorganisation KULTA rf innebär dessa nedskärningar en total avverkning av den inhemska kulturen, och många aktörer kommer att tvingas sluta. Det är omöjligt att här bedöma de exakta konsekvenserna för den regionala tillgången till kultur och konst, tillgängligheten till kulturutbudet för alla typer av finländare samt sysselsättningen inom kulturbranschen.

Utöver dessa nedskärningar kommer också höjningen av mervärdesskattesatserna att drabba kultur- och konstbranschen. Till exempel för böcker stiger mervärdesskattesatsen från 10 procent till 14 procent. Det inverkar på de stigande bokpriserna, vilket genom försäljning påverkar författarnas utkomst. Författarnas utkomst minskar också till följd av att böcker i allt högre grad konsumeras digitalt. Ersättningarna till författarna är mycket mindre i fråga om digitala böcker och ljudböcker jämfört med böcker i bokform. När bokpriserna stiger, minskar också antalet böcker som biblioteken köper. Hela litteraturbranschen behöver förstärkning.

## Utlåtande KuUU 11/2024 rd Avvikande mening 4

Propositionen om att höja den nedre mervärdesskattesatsen bör återtas och biblioteken anvisas tilläggsresurser exempelvis för att återföra stödet för köp av litteratur med liten spridning. Författarna kompenseras inte heller för streaming av Tillgänglighetsbiblioteket Celias böcker och beslutet att lägga ned utlåningen av ljudböcker i CD-format år 2025 förflyttar nästan alla resterande lån från kompenserings omfattning. Tillgänglighetsbiblioteket Celia lånar ut nästan en miljon böcker per år utan kompenserings redan nu. Positivt i budgetpropositionen är etableringen av En läsgåva till barnet-verksamheten.

Samma prisstegring i och med höjningen av mervärdesskatten och dess negativa inverkan på konsumtionen av kultur gäller utöver litteratur också andra kultur- och konsttjänster. Det orsakar trångmål för aktörerna inom branschen, såsom små biografier, som använde sina reservmedel redan under coronatiden.

Enligt Statens tekniska forskningscentral är omsättningen inom de kreativa branscherna totalt 14 miljarder euro och den uppkommer i nätverk med över 130 000 småföretagare. När det gäller FoU-finansieringen på 9,2 miljoner euro för innovation inom kreativa branscher bör man se till att aktörerna inom kreativa branscher faktiskt kan ansöka om den. Det vore också lönsamt att stärka och bättre samordna exportinsatserna inom de kreativa branscherna. Enligt Eurostat var värdet av Finlands export av kulturprodukter sammanlagt cirka 90 miljoner euro 2022. I Sverige var värdet av exporten cirka 700 miljoner euro och i Danmark cirka 570 miljoner euro. Även Estlands kulturexport gick förbi Finland 2022 och var cirka 105 miljoner euro.

### *Den kommunala ekonomin*

Enligt Kommunförbundet riktas vid sidan av enskilda kommuners riktlinjer för att stärka ekonomin flera nedskärningar till finansieringen av kommunernas inkomster och ännu fler lindrigare riktlinjer försämrar den kommunala ekonomin åtminstone något. Då personalkostnaderna ökar blir den sammantagna effekten av dessa inte neutral, trots att regeringen påstår det. Kommunernas finansiering minskas 2025 också på grund av efteruppbörd i anslutning till preciseringen av överföringskalkylen för social- och hälsovårdsreformen. Det återkrävs 167 miljoner euro i statsandelar för 2023 och 64 miljoner euro för 2024. Dessutom är statsandelarna föremål för en indexnedskärning på 25 miljoner euro och en nedskärning på 23 miljoner euro, eftersom åtgärds paketet för att minska kommunernas uppgifter och skyldigheter inte ser ut att nå upp till det mål som regeringen fastställde våren 2024.

Också statsunderstöden till kommunerna minskas avsevärt när de kalkylerade ersättningarna för integration minskas med 58 miljoner euro 2025. Av nedskärningen på 120 miljoner euro i finansieringen av yrkesutbildningen är dessutom cirka 40 miljoner euro nedskärningar i statsandelarna till kommunerna. Minskningen av undervisnings- och kulturministeriets statsunderstöd innebär i sin tur en nedskärning på cirka 40 miljoner euro i kommunernas ekonomi.

Kommunförbundet har också påpekat att största delen av regeringens enskilda beslut som gäller kommunerna inte är så neutrala med tanke på kommunernas ekonomi som det påstås i budgetpropositionen. I samband med en del av åtgärderna, till exempel stärkandet av stödet för lärande i anslutning till den grundläggande utbildningen, kommer kommunernas kostnader att öka kraftigare än vad som sägs. I samband med vissa åtgärder, såsom avvecklingen av rapporterings- och pla-

## Utlåtande KuUU 11/2024 rd Avvikande mening 4

neringsskyldigheter, minskar kostnaderna inte som förmodat. Det i euro mest betydande exemplet på att besparingarna har misslyckats är den nedskärning av sysselsättningsanslagen med 37 miljoner euro som hänför sig till reformen av arbets- och näringsstjänsterna och som i regeringens kalkyler har ansetts vara neutral för kommunerna under förväntning att kommunernas skyldigheter gallrats bort.

Efter social- och hälsovårdsreformen är det just undervisning och fostran som står för det största innehållet i kommunernas budgetar. Kommunerna ansvarar också för en betydande del av finansieringen av kultur och motion och idrott. Det försämrade läget inom den kommunala ekonomin leder nästan oundvikligen till sparåtgärder inom undervisning och fostran. Konsekvenserna för utbildningssektorn av situationen inom den kommunala ekonomin bör följas noggrant och systematiskt.

### **Avvikande mening**

Jag föreslår

*att finansutskottet beaktar det som sägs ovan och*

*att finansutskottet föreslår att riksdagen godkänner 10 uttalanden. (Den avvikande meningens förslag till uttalanden)*

### **Den avvikande meningens förslag till uttalanden**

- 1. Riksdagen förutsätter att regeringen årligen följer upp och utvärderar hur de extra satsningarna på reformen av stödet för lärande inriktas på stödet för lärande på olika skolstadierna och vid behov vidtar korrigerande åtgärder.*
- 2. Riksdagen förutsätter att regeringen förbereder och inleder en korrigerande av finansieringen av gymnasierna så att den ökar i förhållande till antalet studerande.*
- 3. Riksdagen förutsätter att regeringen utreder hur nedskärningarna i yrkesutbildningen de facto har allokerats och att regeringen separat bedömer nedskärningarnas konsekvenser både för läropliktiga och för kontinuerligt lärande.*
- 4. Riksdagen förutsätter att regeringen utreder möjligheterna till öppen yrkesutbildning och vidtar åtgärder för att främja den.*
- 5. Riksdagen förutsätter att regeringen följer upp vilka konsekvenser höjningen av mervärdesskattesatserna har för hur finländarna motionerar och använder kulturtjänster samt vidtar behövliga åtgärder om den höjda mervärdesskattens inverkan på välbefinnande, hälsa och läsning är negativ.*
- 6. Riksdagen förutsätter att regeringen utreder och vidtar åtgärder för att sänka mervärdesskatten på litteratur till noll procent.*

**Utlåtande KuUU 11/2024 rd**  
**Avvikande mening 4**

*7. Riksdagen förutsätter att regeringen följer upp och utvärderar beviljandet av Business Finlands stöd till olika aktörer inom de kreativa branscherna och vidtar behövliga åtgärder för att främja olika aktörers möjligheter att söka stöd.*

*8. Riksdagen förutsätter att regeringen vidtar åtgärder för att bereda ett tydligt och ambitiöst tillväxtmål för export beträffande de kreativa branscherna och utarbetar en vägkarta för att uppnå detta mål.*

*9. Riksdagen förutsätter att regeringen bereder kompensationer till författare för streaming vid Tillgänglighetsbiblioteket Celia.*

*10. Riksdagen förutsätter att regeringen vidtar åtgärder för att stärka tillgången på personal inom elevvården, specialundervisningen och småbarnspedagogiken.*

Helsingfors 24.10.2024

Inka Hopsu gröna